

II RIIGIKOGU

8. istungjärk.

Protokoll nr. 222 (5).

1925. a.

II Riigikogu koosolek 30. aprillil 1925. a.
kell 10 hom.

Kokku on tulnud 80 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: sõjaminister **J. Soots**, teedeminister **K. Wirma**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, põllutöominister **A. Kerem**, haridusminister **H. B. Rahamägi**, kohtuminister **R. Gabrel**, riigikassa juhataja **P. Öpik**.

P ä e w a k o r d.

1. Riigikogu liigete **M. Laarman'i** ja **P. Järwe** küsimine rahaministrile ehituslaenu asjas põllupidajatele.

2. Rkl. **O. Gustawson'i** küsimine põllutöoministrile **Lauka-Isabella** asunikku-
dele kuuluwate karjamaatükkide üleand-
mise kohta.

3. Rkl.-te **M. Laarman'i**, **K. Päts'i** ja **P. Järwe** arupärimise-ettepanek põllutöoministrile kultiveerimise tööde takistamise asjus **Taali** walla talupidajatele riigilt wahetatud rabamaadel.

4. Rkl.-te **O. Gustawson'i**, **L. Johanson'i** ja **A. Jõeäär'i** arupärimise-ettepanek **Wabariigi** Walitsusele siseministri käsurkirja nr. 14 („Riigi Teataja“ nr. 59/60 — 1925. a.) asjas.

5. Kaitsewäe waimulikkude ametisse määramise seadus — rkl. **J. Luur'i** ettepanek.

6. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse muutmise seadus — III lugemisel.

7. Hoolekandeseadus — II lugemisel.

8. Riigimaade põlisele tarwitamisele ja omanduseks andmise seadus — II lugemisel.

9. Maanteede seadus — omawalitsuse komisjoni ettepanek.

10. Eesti wabariigi Tartu ülikooli seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Holberg**, pärast abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 10.15 min.

1. **Päewakorra** Juhataja **M. wastuwõtmine. Martna:** Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele kätte saadetud. Muudatus-ettepanekut päewakorra kohta ei ole, loen päewakorra wastuwõetuks.

2. **M. Laarman'i** ja **P. Järw'e** küsimine rahaministrile ehituslaenu asjas põllupidajatele. **M. Laarman** (põl.) (loeb): Palun rahaministrilt wastust järgmistele küsimistele:

1. Kas rahaminister on juba jõudnud täita Riigikogu soowi ja wälja töötada määrused, mille alustel wälja antakse põllupidajatele ehituslaen?

2. Mil need määrused awaldada kaawatsetakse ja algust tehakse ehituslaenu wäljaandmisega?

3. **O. Gustawson'i** küsimine põllutöoministrile **Lauka-Isabella** asunikku-
dele kuuluwate karjamaatükkide üleand-
mise kohta. **O. Gustawson** (is.) (loeb): Palun põllutöoministrilt wastust järgmistele küsimistele:

1. Kas wastab tõele, et kunni siamaani kohal midagi tehtud ei ole selleks, et 1. maist s. a. **Lauka-Isabella** asunikku-
dele üle anda karjamaatükid, mis riigimetsast nende jaoks eraldatud?

2. Millal mõeldakse need karjamaatükid üle anda?

4. **M. Laarman'i**, **K. Päts'i** ja **P. Järw'e** arupärimise-ettepanek põllutöoministrile kultiveerimise tööde takistamise asjus **Taali** walla talupidajatele riigilt wahetatud rabamaadel. (Arupärimise-ettepaneku tekst: „Põllutöoministeeriumi poolt on maareformi teostamise määruste § 64. põhjal wälja töötatud ja awaldatud riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid, mille § 29. järele lubatud on riigimaid eramaade

wastu wahetada. Maatükkide wahetuse võimalust on tarwitatud mitmed talupi-

dajad, wahetades oma krundist eemalolewad heinamaatükid piiri ääres asuwate riigimaade-osade wastu. Ka Taali walla taluomanikud, Mängu Mart Kukk, Kõrsa Madis Kukk ja Mäeotsa Hendrik Liideman esinesid 1922. aastal sarnase palwega kohalikule riigimaadeülemale, paludes wahetada nende kodust kaugel olewate heinamaatükkide wastu talude piiril asuwast riigi raba- ja metsamaast wastawad osad. Palwel oli tagajärgi. Pärnu maakonna maamõõtja H. Paas hindas kohaliku planeerimise komisjoni seltsis wahetusele tulewad maad ja seadis selle toimingule üle 11. mail 1922. a. wastawa akti kokku, mis pea planeerimise komisjoni poolt muutmata kinnitati ja millise akti alusel kohalik ringkonnawalitseja wastawad maatükid 20. weebruaril 1923. a. üle andis. Peremehed arwasid asjad nüüd korras olewat ja asusid saadud maa-aladele, mis suuremalt jaolt samblaraba, hoolega tööle, maad kraawitades, juurides ja üles harides, sest neile oli ju algusest peale selge, et halwast soomaast ainult siis tulu wõib loota, kui sinna kapitali, tööd ja waewa sisse maetakse. Kuid läinud aasta detsembrikuul, kus maad juba ligi paar aastat peremeeste käes olnud ja kus nad ta kultiveerimise peale juba palju kulu kandnud, juhtus neile ülalataw ootamatus: Taali metsaülem Starost, kelle piirkonda waremalt wahetatud maa kuulus, saatis kohale oma metsawahi politseikordniku saatel ja laskis neile kuulutada, et saadud maa-alal kultiveerimise tööd seisma peawad jääma ja kõik see töö, mis kahe aasta jooksul tehtud, omawoli tarwitamine olla, sest maa ja sellel kaswawad puud olla riigi omandus. Peremehed näewad selles keelus lepingu rikkumist saadud riigimaa-osade kohta, kuna lepingu tegemisel selgelt seletati, et maa ühes sellel kaswawate puudega wahetatakse. Ka üleandmise aktis on see nimetatud. Lepingu tegemise juures wiibis ka Taali metskonna metsaülem Starost. Peremehed on asja lahendust põllutööstöministeeriumis otsinud, kuid asjata.

Wahepeal on aga Taali metskonna ülem Starost ülemalnimetatud peremehed omawoli tarwitamise pärast ja puuderaiumise pärast riigimaadel kohtusse kaewanud. Esimeses astmes tühistati metsaülema kaebus ja leiti põhjendamata olewat, kuid metsaülem ei ole sellega jätnud ja edasi kaewanud.

Ei suuda uskuda, et põllutööstöministeerium takistada tahaks maade kultiveerimist, mis sellekohase aktiga põllupidajatele üle antud ja tuleb oletada, et siin tegemist on ühe kohapealse wäikse ametniku omawoli wõi arusaamatusega. Et asja lahendada, palume seletust põllutööstöministrilt:

1) Kas on temal teada Taali metsaülema ülalkirjeldatud seadusewastane tegevus? ja

2) Mis mõtleb ette wõtta põllutööstöminister, et Taali talupidajate Mart Kukk'e, Madis Kukk'e ja Hendrik Liideman'i õigusi jälle jalule seada.

Tallinnas, 27. aprillil 1925.

Riigikogu põllumeeste rühma liikmed (allkirjad): M. Laarman, K. Päts, P. Järwe."

M. Laarman (põl.): Lugupeetud rahwasaadikud! Suurem jagu neist arupärimistest, mis Riigikogus arutamisel olnud, käiwad kahtlemata põllutööstöministeeriumile alluwates ametkondades esiletulnud wäärnähtuste kohta, muude hulgas metsaametnikkude kohta. Rahwa keskel liikudes ja kuulates arwamisi ja mõtteawaldusi metsaametkonna kohalikkude juhtide kohta, peab sagedasti jõudma otsusele, nagu ei sünniks need nähtused tahtmata ja arusaamise puudusel, waid otse sihilikult ja meelega, et selle läbi luua kodanikkudes waenulikku meeoleolu Eesti riigi, ta korra ja asjaajamise wastu, niiwõrd on need sündmused iseäralikud. Sellele arwamisele tõenduseks wõiks wäga palju näiteid tuua. Üheks sarnaseks näiteks wõiks küll olla meie poolt täna esitatud arupärimise-ettepanekus kirjeldatud sündmus. Mis see siis õieti on, mis Taali wallas ja selle lähemas ümbruses praegusel ajal sünnib. Kas siin tahetakse sihilikult ja pahatahtlikult inimesi waenulikuks teha riigiwalitsuse wastu, näidates neile, et lepingud, mis sõlmitud walitsuse esitajate ja kodanikkude wahel, midagi ei maksa ja neid igal ajal murda, nii wõi teisiti seletada wõib, ja et inimesi nende lepingute alusel kohtutes wintsutada ja waewata wõib. Teisiti ei saa seda asia wõtta, kui objektiivselt waadelda tahetakse.

Käesolewas arupärimises kirjeldatud juhtumine on ise lühidates sõnades järgmine: 1922. aastal esinewad kolm Taali walla talupidajat Pärnumaa riigimaadeülemale palwega, wahetada nende krun-

dist kunni 10 wersta kaugel olewad heinamaatükid ümber talu piiri ääres seiswa riigi tagawaramaaga. See maa, mida nad wahetada palusid, on suuremalt jaolt samblasoo, millest läbi läheb kõrgem kruusaseljandik, mis mitmel korral kruusa wõttes läbi kaewatud. Palwe leidis täitmist. 11. mail 1922. a. mõõtis riigimaamõõtja maatükid ära, hindas nad ära ja pooled lepiwad kokku, et maa wahetamisel kumbki üksteisele juurde ei maksa. Talupojad annawad oma päris head maatükid ära, mille kasutamine wäga tülikas kauge maa pärast ja saawad riigilt niisama palju maad wastu. Aga et saadud maa wäärtus palju madalam, siis lähewad maaga ühes need mõnikümmend palgijuppi, ja wõsastik, mis sellel maal kaswamas, hinnata ligi. Wahetusakti tegemise juures wiibib ka Taali wallanõukogu esitaja ja metsaülem Starost, kes praegu kaebtusega esineb. Maamõõtja Paas olla temalt akti tegemisel kaks korda küsinud, kas lähewad maatükid ühes puudega pea pea wastu wahetamisele, ja sel korral on siis Starost öelnud, et lähewad ja kaup on kindel.

Wahetamisele ei tule ka põllutöoministeriumi poolt takistust ja kohalik ringkonnawalitseja annab maad 20. weebruaril 1923. aastal peremeestele sellekohase akti põhjal üle. Peremehed hakkawad uutel maa-aladel hoolega tööle, sest on ju arusaadaw, et saadud maa ilma kultiveerimata mingit tulu ei saa anda, arwamisel olles, et nad seda maad wõiwad tarwitada nii kui oma maad.

Nii on Kõrsa Kukk lasknud kaewata uuel maatükil üle 2000 sülla kraawi, et sood kuiwatada, mõned tiinud uudismaad kändudega wõsastikust puhastada ja üles raiuda. Samuti on teised peremehed tööga algust teinud, waatamata kitsaste aegade ja halbade tööolude peale. Iseäranis hoolega oldi töö kallal läinud aasta lõpul, kus talw tulla ei tahtnud ja töõjõudu maakorraldamisel kasulikult tarwitada wõis.

Seda suurem oli peremeeste üllatus, kui nende tööle takistus tuli sealt poolt, kust seda oodata ei wõinud: põllutöoministeriumi esitaja, kohalik metsaülem A. Starost, kes ise lepingu tegemisel olnud, saatnud sinna oma asemiku, metsniku, 19. detsembril 1924. a. ja keelas riigimaade töö jätkamise. Wahetatud maa olla riigi maa ja pani töö seisma. Peale selle andis ta „süüdlaste“ wastu kaebtuse

rahukohtusse ja nõudis nende wastutuselewõtmist: olla omawoliliselt hakanud riigimaad juurima, kände wõtma jne. Esiimesel korral oli asi kohtus 20. weebruaril, kuid asi jäi pooleli. Wahepeal 2. märtsil laskis metsaülem politseikordniku M. Kukk'e kõhta wägewama protokolli teha, milles seletatakse, et Kukk tema käes kasutada olewa riigimaa pealt puid raiunud ja temale keelatakse uuesti „igasugune operatsioon tähendatud maa-alal.“

Rahukohtunik tühistas küll metsaülema kaebuse, kuna akt ja tunnistajad selgesti küllalt seletawad, et peremeestele on wahetatud maa ja ühes sellega kaswawad puud üle antud, nii et nad sellega oleksid wõinud toimida nagu oma maaga. Kuid metsaülem on edasi kaewanud ja wõib mõni hea aasta kesta kunni tüli lõpeb ja Riigikohus selle kohta lõpüliku otsuse annab, aga niikaua peawad need põllumehed kannatama, kellel õnnetus olnud riigiga maad wahetada, neile antud soo ääres tööd seisma panema ja wilistades pealt waatama, kuidas nende poolt riigile antud heinamaadel „igasugune operatsioon“ lubatud on, sest heinamaad on hea hinna eest wälja renditud maatameestele. Nii on asjaolud Taalis. Mehed on käinud põllutöoministeriumis asja lahendamist otsimas, aga siin ei ole nende kaebtus tähelpanu leidnud. Sellepärast kaebab üks asjaosaline täie õigusega oma kirjas, kus ta ütleb: et ei ole wõimu, kes wähekesi seda metsawalitust taltsutaks liia omawõimu ajamises, mis inimese kahe tule wahele paneb, nii et ei tea, kes see riigimaade andja, kes keelaja ja wõtja on.“

Ta palub, et teda nende wastaste wõimude käest wabastatakse.

Kuna arupärijad uskuda ei suuda, et põllutöoministeriumi juhil tahtmist oleks oma korralduste läbi ja temale alluwate ametnikkude kaudu inimesi wintsutada ja neid lausa seadusewastaselt takistada maade kultiveerimise töödel, mis neile sellekohase aktiga seaduslikul teel üle antud, oletame, et siin, nagu paljudel muudel kordadel tegemist on kohapealse ametniku omawoli, arusaamatuse wõi koguni pahatahtlikkusega.

Käesolewa arupärimisega tahtsime herra põllutöoministrile wõimaluse anda seda küsimust lahendada ja ametniku teguwiisi, mis kohapeal palju paksu werd

ja arusaamatust sünnitanud, hindamise alla võtta.

Meie loodame, et siiski võim leidub, mis Taali metsaüleva Starost'i ta liial võimujamisel taltsutab, sellepärast loodame, et meie arupärimine Riigikogu poolt üldist wastuwõtmist peaks leidma ja tema poolt hääletatakse.

Juhataja **M. Martna:** (Hääletatakse.) Arupärimise-ettepanekut toetavad 28 Riigikogu liiget. Seega on arupärimine vastu võetud.

5. O. Gustawson'i, L. Johanson'i ja A. Jõeäär'i arupärimise-ettepanek Wabariigi Walitsusele siseministri käsukirja nr. 14 („Riigi Teataja“ nr. 59/60 — 1925. a.) asjas.

(Arupärimise-ettepaneku tekst:

„9. aprillil 1925. a. awaldati „Riigi Teataja“ nr. 59/60 siseministri käsukiri nr. 14, millega kub. asut. sead. § 23. lisa (19. p. 4) ja u. n. s. § 63. põhjal eraldatakse allu-
wusest

kohtuasutustele süüteod, mis ette nähtud Riigikogu poolt 8. märtsil 1923. a. wastuwõetud trükiseaduse rikkumise karistumääruste paragrahwides 5. ja 6. („Riigi Teataja“ nr. 43 — 1923. a.) ja wõetakse need süüteoasjad administratiiv-korras otsustamisele.

Kuna põhiseaduse § 68. järele õigusemõistmist Eestis teostawad oma tegewuses rippumatud kohtud, siseministri käsukiri aga sügawalt löikab õiguslikku korda, ega saa ka otstarbekohaseks pidada, et siseminister hakkab muutma Riigikogu poolt wastuwõetud seadusi, siis pöörame Wabariigi Walitsuse poole alljärgnewate küsimistega:

1) Missugustel põhjustel on ette wõetud sarnane õigusliku korra rikkumine?

2) Mis kawatseb Wabariigi Walitsus õigusliku korra jaluleseadmiseks ette võtta?

Tallinnas, 29. aprillil 1925. a.

(Allkirjad) Oskar Gustawson, L. Johanson, A. Jõeäär.“)

A. Jõeäär, (sd.): Lugupeetud härrad rahwasaadikud! Siseministril, kui kindralkubeneril, on väga suured õigused ja wõib olla on need õigused temal kui kindralkubeneril isegi suuremad kui siseministril. Mida suuremad aga on õigused, seda ettewaatlikumalt peab neid õigusi tarwitama. Härra siseminister kindral-

kubernerina on wälja andnud sarnase käsukirja, et õigusega wõib küsida, kas walitseb Eestis weel põhiseadusega maksmapandud demokraatlik riigikord, kas on meil weel maksmas põhiseadus, kus muuseas seadusandliku, walitsemise ja kohtute wõimupiirid kindlaks on määratud, wõi on wõimu oma kätte wõtnud mõni diktaator, kes põhiseadust tarwitab ainult selle rikkumiseks. Selle peale waatamata, et kindralkubeneri wõimupiirid äärmiselt laialdased, on siseminister nendest laialistest wõimupiiridest weel kaugemale läinud, neist wõimupiiridest üle astunud.

Ma ei räägi siin kodanikkude wabadustest ja põhiõigustest, mis põhiseaduse peatükk 2-es kindlustatud on ja mida sellesama põhiseaduse § 26. erakorraliselt kitsendada lubab kaitseseisukorra puhul wastawate seaduste põhjal ja piirides. Ma ei räägi wangistamistest ilma kohtuwõimude otsusteta, kodu puutumatusel, mõtte- ja sõnawabadusest, õlgugi et see rääkimiswääriline oleks. Sel korral on härra siseminister kindralkubernerina heaks arwanud häwitada midagi palju tähtsamat. Tema käsukirjaga nr. 14 on häwitatud demokraatliku korra alused. Arupärijad leiawad, et siseminister selle käsukirjaga on asunud põhiseaduse muutmisele, mida isegi Riigikogu teha ei wõi, waid mida ainult teha wõib rahwasise. Sellest käsukirjast peale ei teosta Eestis õigusemõistmist kõigis asjus oma tegewuses rippumatult kohtud, nagu seda kindlaks määrab põhiseaduse § 68, waid üks osa süütegusid, mis põhiseaduse ja maksimate määruste põhjal kuulusid kohtute wõimupiirkonda, on üldse kohtute allu-
wusest eraldatud ja neid süütegusid otsustab nüüd administratiiv wõim. Põhiseaduse § 8 räägib, et ühtki kodanikku ei wõi wastu ta tahtmist üle wiia teise kohtu alla ja sellest põhiseaduse § 8-dast wõib ainult kaitseseaduse põhjal erandit teha. tähendab erandit ikkagi ainult selles mõttes, et mõnda asja ühe kohtu alt teise kohtu alla wõib wiia. Kuid ei wõi üldse oletada, et asi, mis põhiseaduse järele kohtule allub, kui meie üldse demokraatlikku korda tunnistame, wõiks üle wiia administratiiv wõimu otsustamisele. (A. Andrekopp, tõer.: Siis Teie kaotaksite distsiplinaar karistused ka ära!) Praegu on kõneall see, et süütegusid, mis juba maksimate seaduste järele teatud kohtute alla määra-

tud, ei wõi sealt administratiiv wõimude alla üle wiia. Distsiplinaar karistused pannakse ülemuse poolt peale alluwatele ametnikkudele. Ma arwan, et need õigused, millest siin räägitakse § 8-das, on kindlustatud meie põhiseadusega ka kõige suurematele kuritegijatele. Kuid, nagu mina juba alguses tähendasin, ei põhjenda arupärijad arupärimist mitte selle peale, et Eesti kodanikkude põhiõigusi on rikutud, waid arupärimine põhjeneb wormiliselt sellele, et meie põhiseaduse § 68-at on rikutud.

Kõigepealt vaatame seda küsimust wormilisest küljest, olgugi et käesolewal juhtumisel wormiline külg nii mööduandew ja tähtis ei ole, kui asja sisuline külg. Kuid ka isegi siis, kui meie küsime, kas härra siseminister wormilisest küljest õieti on talitanud seda määrust wälja andes — peame sellele küsimusele eitawalt wastama. Härra siseminister põhjendab oma otsust kubermangude asutamise seaduse § 23-da lisa § 19. p. 4-da peale ja u. n. s. § 63-da peale. Wõtame kõigepealt u. n. s. § 63-da, siis leiame, et see paragrahw käesolewa juhtumise kohta üldse ei käi. U. n. s. § 63 räägib karistuse wahetamisest. (W a h e l h ü ü e k e s k e l t A g a k a r i s t u s e ü l e w i i m i n e ?) Siin ei ole karistuse ülewiiemisest mingisugust juttu. Jutt on sellest, et 6 kuud sunnitööd loetakse 1 aastaseks wangistuseks jne. Aga et see siseministrile õiguse annaks teatud kuritegusid ühe kohtu alt teise alla wiia, sellest ei räägi § 63 mitte midagi. Selle peale härra minister ennast wormiliselt põhjendada ei saa. Seda paragrahwi wõib tarwitada kohus, aga mitte administratiiv wõim karistuste määramisel, seega ei ole mingisugust wõimalust seda siin määruse alusena ette tuua. Nüüd edasi, vaatame kubermangude asutamise seaduste lisa § 19-dat punkt 4-dat. See kõneleb järgmist: Kindralkuberneril on õigus administratiiv korras otsustamiseks määrata pärast esialgset wäljakuulutamist niisuguseid asju, mis üldkorras kohtule alluwad, kui karistus ei ole suurem, kui käesolewa seaduse punkt 2-ses ette nähtud. Punkt 2-ses on aga ette nähtud karistus: kindluses kinnipidamisega kunni 3 kuuni wõi rahatrahw 3000-de rublani. Tähendab siin on teatud piir tõmmatud sellele, missuguseid süütegusid wõib kohtu alt administratiiv wõimu otsustamise alla wiia. Sellest piirist on härra siseminister üle astunud,

sest trükiseaduse rikkumise karistuse määruse § 6 räägib järgmist: karistatakse arestiga mitte üle 6 kuu wõi rahatrahwiga mitte üle 50.000-de marga. (A. Andrekopp, tões.: Aga wõrrelge (§ 63. põhjal, palju siis wälja tuleb?) Seda kuuleme siis, kui härra siseminister meile sellest seletab. (A. Anderkopp, tões.: Ta on seaduswastane, aga mitte sel põhjusel.) Ka sel põhjusel on ta wormilisest küljest täitsa seaduswastane. Esiteks ei ole meil üldse kubermangude asutamise seaduse lisa kohta sarnast määrust, mille järgi rahatrahw, mis selles on ette nähtud, oleks Eesti rahasse 100-kordseks ümber arwatud. Selleks puudub wastaw seadus. Meil on küll suurendatud karistuse määrasid, mis peale pannakse kohtute poolt, aga seda osa, mis kubermangude asutamise seaduse lisas ette nähtud ja õieti alluwuse määrana käsitada tuleb, ei ole muudetud ega suurendatud ja üldise määruse järgi tuleb 1 Wene rubla lugeda 1 Eesti mark. Minu arwates, kui üldse praegu wõiks seda seadust tarwitada, siis wõiks siseminister ainult need kuritegusid wiia oma wõimuga kohtute alluwusest administratiiv wõimu otsustamisele, kus rahatrahw mitte üle 3.000 marga ei ulata. See on puhtwormaalsest seisukohast, kui meie tahaksime tunnustada, et kubermangude asutamise seaduse lisas ettenähtud õigus üldse weel maksew on. Mina isiklikult asun seisukohal, et see osa § 23. lisast, mis asjade kohtu otsustamise alt administratiiv wõimu alla wiimise õigusesse puutub, põhiseadusega juba ära muudetud. Kui asuksime sellele seisukohale, et kubermangude asutamise seadust meil tunnustada sarnasel kujul makswaks, nagu ta Wene seaduste kogus wäljendust leidnud, siis jõuaksime absurdini. Wõiksin ette lugeda terve rea paragrahwe, mis käsitawad kindralkuberneril õigusi, nagu näiteks §§ 208, 210, 212, 214 240, kus palju sarnaseid asju leida, mis meie põhiseadusega sugugi kooskõlas ei ole. Mina usun kindlasti, et härra kindralkuberner ei saa otsekohe majesteedile aluda, sest Eesti on demokraatlik wabariik, millel majesteedi ei ole. Seal on wäga mitmesugused ülesanded kindralkuberneril peale pandud, mida meie demokraatlikus korras teostada ei saa. Meil on seisused ära kaotatud. Siin on aga terve rida kohustusi ette nähtud, mis seisuste peale põhjenuwad, näiteks kuidas kindral-

kuberner peab mõisnikkude eest hoolitsema, et need end korralikult üleval peaksid jne. Wiiks kaugele praegu kõiki neid kindralkubeneri wõimupiiri kuuluvaid ülesandeid ette kandma hakata sarnasel kujul, nagu need Wene seaduste kogus leiduwad, mida meie siseminister demokraatliku wabariigi ministrina* kuidagiwiisi mitte täita ei saa, sest nimetatud seadus on põhiseadusega ära muudetud neis osades, kus ta wastolus on wiimasega. Minu arwates on ka see osa lisast, mis käib asjade kohtute alt administratiiv wõimu alla wiimise kohta, ära muudetud, sest see käib põhiseaduse § 68. wastu, mille järgi õigusemõistmise funktsioone wõib teostada ainult kohus, aga mitte administratiiv wõim. Põhiseaduse § 74-as kohtute kohta käiwas peatükis on ette nähtud erakorralised kohtud, mis on lubatud sellekohase seaduse piirides ainult sõjaajal, kaitseseisukorras ja sõjalaewadel. Tähendab põhiseadus leiab isegi sõjaajal ja kaitseseisukorras ikkagi kohtud tarwilikud olewat, õiguse mõistmise teostamiseks, olgugi et erakorralised. Aga mingisugust administratiiv wõimu asjade otsustamiseks põhiseadus ette ei näe. Põhiseaduse § 86. nõuab, et see seadus oleks wankumata juriidilise walitsus-asutuste tegewuses, ja mina arwan, et ka nii härra siseminister kui ka kindralkuberner on sarnased walitsuse organid, kes seda seadust täitma peawad. Käesolewal korral on siseminister, wormiliselt küsimust hinnates, oma wõimupiiridest üle astunud ja põhiseadust rikkunud. Mis puutub aga asja sisulisesse külge, siis minu arwates, kui sisuliselt küsimust hinnata, on see siseministri määrus weel vähem põhjendatud. Erakorralised wolitused on kindralkubernerile antud riigikorra kaitseks. Kui see määrus sisuliselt õigustatud peaks olema, siis peaks olema tõendatud, et riigikorra kaitseks sarnast erakorralist sammu waja oli astuda, et waja oli kohtutelt ära wõtta trükiseaduse karistumääruste §§ 5. ja 6. ettenähtud süütegude karistamine ja anda see administratiiv wõimu kätte. Kui meie aga küsime, kas siis Eesti riigi julgeolek tõesti nii suures hädaohus oli, et seda sammu siseminister tingimata pidi astuma, kas Wabariigi kohtud ei tegutsenud nende kuritegude alal küllalt rahuloldawalt riigikorra kaitseks, siis ei saa sisuliselt selle sammu peale teisiti waadata kui ainult eitawalt. Kõigepealt peab tähendama, et

ei ole kuulda olnud, et meie ajakirjandus oleks karistumääruste §§ 5 ja 6 wastu wäga palju eksinud. (W a h e l h ü ü e A. A n d e r k o p p i t ö e r . : p o o l t) Neistki wähestest alustatud asjadest on 50% wõi weel rohkem kohtus õigeksmõistmisega lõppenud. Tähendab siseminister leidis süüdistuse tõstmisel seadusrikkumist seal, kus kohus seda ei leidnud. Wõib olla see oligi tõsine põhjus sundmääruse wäljaandmiseks, et kohtud neis asjus nii ei tegutsenud, nagu siseminister seda heaks arwas. Sellepärast ehk otsustatigi siis kohtute käest nende süütegude järgi karistuse määramine ära wõtta ja administratiiv wõimu kätte anda. Kuid üldse on trükiseaduse rikkumisi ajakirjanduse poolt wõrdlemisi wähe ette tulnud ja mina ei usu, et need eksimised oleksid sihitud olnud selleks, et riigikorda kukutada. Meie ajakirjandus on rõhuwas enamuses kodanlik. Mis puutub ainukesesse sotsialistlikku lehte, siis see leht ei ole weel kordagi kõnealolewate paragrahwide otsa sattunud. Aga ka siis, kui tõepoolest oleks sarnaseid eksimisi rohkem ette tulnud, ei oleks mingisugust põhjust olnud nende seaduste wastu eksimiste eest karistamist kohtute käest ära wõtta, kus kaebealustel wõimalus on oma teguwiisi põhjendamiseks tunnistajaid ette tuua ning enda kaitseks kõiki seadustes ettenähtud wõimalusi ära kasutada, — ja seda karistamise õigust administratiiv wõimu kätte anda, kus kaebealusel üldse wõimalik ei ole ennast kaitsta. Pean tähendama, et see on esimene juhtumine Eestis, kus sarnaseid abinõusid ajakirjanduse wastu on tarwitatud. Isegi siis kui meil sõda peeti, kõige raskemal ajajärgul, ei mindud nii kaugele, — olgugi et meil sel ajal weel põhiseadust ei olnud, mis selleks takistusi oleks teinud — kindlaks määrates, missugused asjad ja missuguste kohtute kompetentsi kuuluwad. Ka siis ei leitud tarwilikuks ajakirjanduse asju administratiiv wõimu otsustada anda. Kui waatleme ajutise walitsuse määrusi sõjakohtute awamise kohta, mis wälja kuulutatud „Rügi Teatajas“ — 1918. a., siis leiame, et seal üles loetud kuriteod, mis arwati tarwilikuks anda ka mitte administratiiv wõimu, waid siiski kohtu kätte, olgugi, et see kohus oli erakorraline, nimelt wäljakohus ja teiseks — sõjakohus, seal leiame, et on üles loetud: tapjad, põletajad, röõwijad, wägistajad, riisujad jne. kõik sarnased kuriteod, millest tõepoolest

seltskondlikule korrale ja riigi julgeolekule hädaohtu karta on; nii — wastuhakkajad, sõjawäelisele tegewusele takistust tegewad isikud jne. Nii on antud ka siis, kui meil veel põhiseaduse maksmas ei olnud, nende asjade otsustamine erakorralise sõjakohtu kätte. Aga meil on praegu, kus sarnast rasket seisukorda ei ole, kui 1918. a., mindud siiski kaugemale ja ajakirjanduse asjad üldse kohtute arutamiseks ära wõetud. Missugused sisulised põhjused olid sarnaseks sammuks, selle kohta on mul raske praegu seisukohta wõtta, seda wõib wast siis teha kui arupärimine wastu wõetakse, ja härra minister oma põhjendused ette toonud. Nii palju kui ajakirjandusest näha, on tema poolt õieti ainult kaks põhjendust ette toodud. Esiteks, meelde tuletada ajakirjandusele, et seadus on olemas, mis neid sarnaste kuritegude eest karistab, ja teiseks, et asjade otsustamist kiirendada. Need on ainukesed põhjused, mida härra siseminister oma sammu õigustamiseks ajakirjandusele ette on toonud. Need wäited ei ole õieti sedagi wäärt, et nendest tõsiselt kõnelema hakata, sest nad on sedawõrd nõrgad ja põhjendamatud. Wõib olla, et tõsine põhjus, mis pärast see määrus awaldati, peitub artiklis, mis ilmus paar päewa enne selle määruse awaldamist ühes ajalehes pealkirja all „Seaduse silma warjuküljed“. Selles artiklis kirjeldatakse üksikasju kriminaalpolitsei Tallinna osakonna rewideerimise tulemustest. Siin räägitakse — terwet seda artiklit ette kanda wõtaks väga palju aega, sellepärast nimetan lühidalt — äärmisest korralagedusest, mis, ma pean üttelema, walitsewas siseministrile alluwas asutuses. Räägitakse suurtest meestest ja 200 piiritustshekist. Räägitakse saladusliku „sulisewa“ kombinatsioonidest, politseikoerte õppeasutustest ja mis seal sünnib, räägitakse segastest lugudest — agentuursummade tarwitamisel ja sellest, et seaduswastasel on jagatud autasu, kodusest talituswiisist ametnikkudega ümberkäimisel, unupoegadest, sellest et alamad ametnikud ettenähtud tasust ilma jääwad ja üldse väga huwitawatest asjadest. Ja need asjad on kõik sarnased, et selle kirjatüki eest ei saa kohtusse anda. (W a h e l h ü ü e E. Weberman'i, rhsw. poolt.) Muidugi, kui härra siseminister oleks selle kirjatüki pärast kohtusse kaewanud, siis arwatawasti oleks kohus kaebealused õi-

geks mõistnud, sellepärast et seal kaebealusel wõimalused oleksid olnud tõenduste ettetoomisest selle üle, et see õige on, mis selles artiklis kirjutatud. Ja kui to see tõsine põhjus on ja sellega taheti ajakirjandusele ära wõtta wõimalus sarnaseid wäärnähtusi walgustada ja nende üle awalikult kirjutada, taheti neid asju awaliku hääle hindamiselt kõrwaldada ja neid saladuse katte all ajada, siis niisugusel põhjusel sarnast erakorralist kitsendust küll tarwis ei ole, waid ümberpöördukt, ja ma arwan, et rahwaesitus peaks siit tarwilikud järeldused tegema ja selle erakorralise ja ennekuulmata juthumise kohta oma arwamise selgelt ja kategooriliselt awaldama. Meie ajakirjandust tahetakse selle määrusega piirata ja sedagi õigust ära wõtta, mis on olemas rööwijatel, wägistajatel, kuritegijatel jne., nendel on wõimalus kohtus end kaitsta, ajakirjandusele aga tahetakse see wõimalus ära wõtta. Siin talitatakse weel halwemini, minnakse weel kaugemale, kui seda tehti tsariwalitsuse wõimukandjate poolt. Ja ma arwan, et meie Eesti siseminister ja kindralkuberner oma wõimu ei ole saanud Wene tsaarilt selleks, et Eesti wabariigi põhiseadust rikkuda ja muuta, waid ta on wõimu saanud Eesti seadusandlikult wõimult — Riigikogult, ja Riigikogul tuleb temale öelda, kellelt ta oma wõimu on saanud. Teen ettepaneku see arupärimine wastu wõtta.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Arupärimise-ettepanek on 27 hääle toetusel wastu wõetud.

6. Kaitsewäe J. Luur (krst.): Teen ettepaneku käesolew seadus anda rahaasjanduse komisjoni.

—rkl. J. Luur'i A. Anderkopp

ettepanek. (töer.): Mina pean kahjuks sellele ettepanekule wastu waidlema ja teen Riigikogule ettepaneku, seaduseelnõu tagasi lükata. Missugustel põhjustel? Härra Luur seletab oma seletuskirjas, et Riigikogu eelarwe arutamisel on selle ettepaneku tagasi lükanud, oletades, et sellel ettepanekul seaduslik alus puudub. Wõib olla, et see nõnda oli, aga rkl. härra Luur ei saa mitte tõendada, et kogu Riigikogu sellel arwamisel oleks olnud. Ma tahaksin lugupeetud Riigikogu liigete tähel-

panu selle peale juhtida, et käesolewa seaduseelnõuga ei taha härra Luur oma kawatsusele anda sugugi seaduslikku alust, waid ümberpöörult — seaduswastast, ja sellepärast on Riigikogu sunnitud seda seaduseelnõu tagasi lükkama niikauaks, kunni rkl. härra Luur on esitanud seaduseelnõu, mis seaduspärane. Meie põhiseaduse wastawa paragrahwi alusel „Riigi Teatajas“ nr. 1 — 1922. a. wäljakuulutatud seaduse põhjal, mis käsitleb sõjawäeseadluste ja määruste wäljaandmise korda, on öeldud, et kõik koosseisud kaitsewäes määrab kindlaks Wabariigi Walitsus, teiste sõnadega, et ei saa Riigikogu hakata määrama ühtegi ametnikku sõjawäe koosseisu, kunni põhiseadus ja wastawad eriseadused muudetud ei ole. Ka on ju osalt selge, et meie Riigikogu üldse seda korda muuta ei saa. Sellepärast ei saa meie kuidagiwiisi otsustama hakata, kas meie kaitsewäe koosseisu ühe inimese juurde wõi maha wõtame, waid see on Wabariigi Walitsuse asi. Ja kui see nii on, siis on iseenesest lugupeetud rkl. härra Luur'i ettepanek seaduswastane ja ei wõi arutamisele tulla, millepärast ma kordan oma ettepanekut, mis ma juba alguses tegin, see on see seaduseelnõu tagasi lükata. Kui härra Luur tahab seda küsimust lahendada, siis on seks teistsugused abinõud olemas, aga ma arwan, et kui Riigikogu kord juba otsuse on teinud, siis ei saa ometi juba paari päewa pärast teise samasuguse kawatsusega tulla, waid peaks vähemalt teatud aeg mööda minema, ja need põhjused awalikuks tulema. Ma kordan, seaduswastast seaduseelnõu arutama hakata, ei ole meil mingisugust põhjust.

J. Luur (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Kui Riigikogu juhatus on wõtnud selle seaduseelnõu koosoleku päewakorda, siis tähedab, et seal seaduswastaseid asju sees ei olnud. Mina tegin ettepaneku seda seadust mitte praegu arutama hakata, waid rahaasjanduse komisjoni anda, kus wõib ühel wõi teisel wiisil selle seaduseelnõu nii ümber kujundada, et ka härra Anderkopp'ile selles seaduses saduswastast midagi ei ole.

Mis puutub sellesse, et härra Anderkopp'i arwates Riigikogu ei wõi eelarwe juures üht otsust teha, ja pärast teist, siis on see Riigikogu enese asi, missuguseid otsuseid ta teeb ühel wõi teisel juhtumi-

sel. Kui eelarwe arutamise juures see küsimus tagasi lükati juhuslikult kahe häälega kinnisel hääletamisel, kuna ta lahtisel hääletamisel 26 häält poolt ja 25 wastu sai, siis sellest wõib juba järeldada, missugune arwamine Riigikogul selle seaduse kohta on. Sellepärast ei näe mina selles seaduses midagi iseäralikku ega seaduswastast, kui seaduseelnõu komisjoni antakse, kus ta ümber töötatakse.

Juhataja M. Martna: Pean tähendama, et seaduseelnõu sisuliku läbiwaatamise ja härra Anderkopp'i seletuste järele mul wõimalik ei ole rkl. Luur'i ettepanekut hääletamisele panna.

7. Riigiametnikkude ja teenijate palgaseaduse muutmise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jõeäär:** Käesolew seaduseelnõu anti rahaasjanduse komisjoni Riigikogu otsuse põhjal paranduse läbiwaatamiseks, mille tegi härra rahaminister selle seaduseelnõu kolmandal lugemisel. Rahaasjanduse komisjon, enne kui ta selle paranduse sisulisele läbiwaatamisele asus, kaalus küsimust ka wormilisest küljest ja tuli arwamisele, et sisulikke parandusi wõib komisjoni läbikaalumiseks anda ainult seaduseelnõu teisel lugemisel, sest wastaw kodukorra paragrahw näeb ette, et sarnasel korral lükatakse wastawa seaduseelnõu osa teine lugemine edasi. Käesolew seaduseelnõu oli juba teisel lugemisel wastu wõetud. Selle tõttu, kui rahaasjanduse komisjon oleks tulnud teistsugusele otsusele, kui Riigikogu, siis oleks sellest wõib olla, raske konflikt wõinud tekkida, kuna alamasutus, Riigikogu komisjon, oleks Riigikogu otsust rewideerima hakanud, ja selle konflikti lahendamine oleks wõib olla asja pikendanud. Rahaasjanduse komisjon leidis, et käesolew seaduseelnõu on niiwõrd kiire iseloomuga, et tema arutamise pikendamist mingil tingimisel ei wõi lubada ja asus sellepärast Riigikogu juhatuse poolt kodukorra põhjal komisjoni antud paranduse sisulisele läbiwaatamisele. Sisuliselt rahaasjanduse komisjon ühines täielikult käesolewa seaduseelnõuga ja parandusega sarnasel kujul, nagu ta teisel lugemisel Riigikogus oli wastu wõetud.

See oleks sissejuhatuseks selle seaduse arutamise kohta ja rahaasjanduse komisjoni nimel panen ette seaduse pealkiri — „Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse muutmise seadus“ — kolmandal lugemisel vastu võtta.

Riigikassa juhataja **P. Öpik**: Austatud härrad! Wabariigi Walitsus on esitanud Riigikogule riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse muutmise seaduseelnõu, kus kohtunikkude palku kawatseti muuta ja nimelt tõsta neid võrreldes sellega, mis nad senni olid. Nagu siin juba härra aruandja poolt ette kantud, on seadus rahaasjanduse komisjonis arutamisel olnud. Seal võeti mõned parandused ette, nimelt tõsteti madalama-palgaliste kohtuametnikkude palgad. Walitsus waidles komisjonis küll nende muudatuste vastu, kuid seaduseelnõu arutamisel Riigikogus ei waielnud nende paranduste vastu. Kuid härra rkl. Jõeäär'i poolt on teisel lugemisel kaugeleulatavate ettepanekutega Riigikogu ette tuldud, kus uut tasumaksmise printsiipi sisse võtta kawatsetakse ja nimelt nende kohtunikkude kohta, kes 3 aastat oma teenistuses on olnud, kunni 3.000 kuus palka juurde panna ja kes 6 aastat on teeninud, neile 6.000. Kuid ei tohi ühtegi muudatust vastu võtta, ilma et oleks selgusele jõutud, kui palju seadus riigile kulused juurde toob, mitte ainult otsekoheselt waid ka kaudselt. Käesolew parandus toob otsekohe wõib olla mõned miljonid uusi kulused juurde, kaudselt wõib ta aga tuua ja toob ka kindlasti määratu suuri wäljaminekuid, kui meie wõtame aluseks seda printsiipi, et igale ametnikule tuleb maksta tasu wastawalt ärateenitud teenistusajale. Kui seda tunnustada, siis tuleks seda teha üldiselt ja kindla printsiibi järele, mitte aga juhuslikult wõetud summade ja kalkulasioonid põhjal. Meil on andmeid olemas, et kindlasti üle poole meie riigi teenistuses olewatest isikutest on üle kuue aasta riigiteenistuses olnud. Mul ei ole mitte täpseid andmeid. Kui meie ka oletaksime, et ainult 10.000 inimest on ametit pidanud 6 aastat, olgugi mitte ühe koha peal, waid ikkagi riigiteenistuses, sõjawäes jne. wõime siiski oletada, et 6 aastat on kindlasti pooled ära teeninud. Peale selle on weel kindlasti üks kontingent olemas, kes 3 aastat on ära teeninud. Nii et kui meie wõtame keskmise arwu 10 tuhat, siis

oleks see wäga tagasihoidlikult wõetud. Oletame nüüd niiwiisi, et wõtame selle maksimumi, mis 6 aasta teenistuse järele kohtunikule maksta tuleb, see on 6.000 marka, nii et iga aasta tuleks 1.000 marka juurde, siis teeks see kuus wälja kümnetuhande peale arwates 60 miljonit marka. Aastas teeks see 780 miljonit marka. Oletame nüüd, et mitte igaühele ei makseta iga aastaga tuhat marka kuus juurde, waid et loodakse teatud palgaastmete järele grupid, nii nagu see kohtunikkude juures on 18.000 alates kunni 36.000 margani, ja oletame, et teistes gruppides tuleks wastawalt vähem maksta, näiteks 6 aasta tagant mitte kuus tuhat, waid oletame, et kõigemadalam grupp saab 2.000 marka, järgmine wõib olla 3.000 marka jne., siis teeks see keskmiselt wälja 3.500 marka wõi vähemalt 390 miljonit marka aastas. Sarnases olukorras, nagu riik praegu oma wäljateenitud ametnikkude arwu juures on ja arwesse wõttes, et meil nii suurte wäljaminekute jaoks praegu ressursid ei ole ja kuna uus põhimõte palgamaksmisses tuleks ühtlase printsiibi järele kõigi riigiteenijate kohta maksma panna, panen ette tagasi lükata rkl. härra Jõeäär'i ettepanek ja vastu võtta seadus sel kujul, nagu see rahaasjanduse komisjoni poolt vastu wõeti.

K. Kornel (rhw.): Mina tahaksin ainult ühe wastuwäite vastu waielda, mis härra rahaministeeriumi esitaja siin ette tõi. Tema seletab, et siin seatakse kohtunikud eesõigustatud seisukohale sellega, kui nendel wõetakse arwesse teenistuskestus. Mina juhni aga härra Öpik'u tähelepanu järgmisele asjaolule. Riigikogu rahaasjanduse alamkomisjonis on wõetud vastu ametnikkude rahalise autasu seadus, ja seal on ette nähtud, et Wabariigi Walitsus wõib määrata ametnikkudele rahalist tasu eriliste teenete eest oma teenistuse alal ja üksikute teenete eest wäljaspool teenistusala. Kes aga seal wälja on jäetud, need on kohtunikud. Seaduses on lause sees: „Kohtunikule wõib rahalist autasu määrata ainult ta teenistusest lahkumise puhul“. Ja meie saame sellest tähendusest täiesti aru, sellepärast et ei ole soowitaw kohtunikule, kes peab erapooletult otsustama, kes ei tohi ühegi mõju all olla, mingisugust rahalist autasu määrata niikaua, kui ta teenistusest lahkunud ei ole ja ainult teenistusest lahkumise puhul on wõima-

lus talle autasu määrata. Ja waadake, siin just on teised riigiametnikud eesõigustatud seisukorras, kuna kohtunik autasu määramise puhul kõrwale jääb. Teie wõite igale teisele ametnikule tasu määrata teenistusajal, mitte aga kohtunikule. Aga kohtuniku amet on eluaegne, ja meie loodame, et palgaolude parandamise puhul kohtunikkude ametistlahkumised mitte enam nii sagedased ei ole. Järelikult see seadus ei ole mitte kohtunikke eesõigustaw, waid tema seab eesõigustatud seisukorda teised ametnikud. Ja seda arwesse wõttes pean tähendama, et härra eelkõneleja wäide nõudis korigeerimist. Peale selle tahaksin mina juhtida tähelepanu käesolewa seaduse märkuse peale. Märkus käib järgmiselt: „Käesolewas jaotuses ettenähtud kuu-palkasid kõrgendatakse: neile, kes on teeninud selles jaotuses ettenähtud ametites, algades 1. jaanuarist 1919. a. vähemalt 3 aastat — kolmetuhande marga wõrra ja neile, kes vähemalt 6 aastat teeninud — kuuetuhande marga wõrra jne.“ Kui teie puhtgrammatiliselt seda redaktsiooni waatate, siis tuleb wälja, et ainult need saawad lisatasu, kes on alanud oma teenistust 1. jaanuaril 1919. a. Siin tuleks teha redaktsiooniline parandus; kui aga siiski ei leita wõimalust siin selle ettepaneku tegemiseks, siis peaks seda parandust. minu arwates, vähemalt redaktsiooni komisjoni kaaluma. On selge, et siin on tahetud öelda, et see soodustus hakkab 1. jaanuarist peale maksma, siis peaks ka tema redaktsioon sarnane olema. Sellepärast teen ettepaneku, wõtta märkuses: „algades 1. jaanuarist 1919. a.“ asemele „pärast 1. jaanuari 1919. a.“ Loodan et see ettepanek, kui redaktsiooniline, wastu wõetakse.

A. Anderkopp (töer.): Austatud Riigikogu liikmed! Meie rühma enamus oli juba enne selle redaktsiooni poolt, mis rahaasjanduse komisjonist praegu tuli, kui eelnõu Riigikogus arutamisel oli. Kuna walitsuse esitaja teistsugusel arwamisel on olnud, pean oma kohuseks teatada, et meie rühma enamus toetab rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud ettepanekut ka praegu, ja seda järgmistel motiividel. Meie saame aru, et walitsusel põhjust on karta, et seda wäljawõtet, mis kohtunikkude kohta teha tahetakse, wõidakse üldistada ka kõigi teiste ametnikkude kohta. Meie niisugusel seisuko-

hal ei ole ja ei saa ka olla, ja seda järgmistel põhjustel: wist ei saa keegi salata, et meil, kui ka kõigis teistes kultuurmaades kohus on aluspinnaks, mille peal õigulik riik seisab. Meie peame hoolitsema selle eest, et kohtunikkude seisukord niisugune oleks, et paremad inimesed sealt ära ei läheks. Meie aga seisame praegu niisuguse nähtuse ees. Kui näiteks waadata rahukogu koosseisu, näeme, et alalised liikmed seal waewalt ühe aasta peatada saawad, ja nad siis jälle on sunnitud edasi rändama. See on meie kohtule niisugune halbtus, mida heaks kiita ei saa. Kõigist neist pahedest wabanemiseks on terve kultuurilm kohtunikud erilisesse seisukorda asetanud. Kes meil kohtualal tegewad olnud, need teawad, kuidas muuseas Wene ajal ringkonnakohtu liige tihti samasugust palka sai kui ringkonnakohtu esimeeski. Ei peetud kuidagi soowitawaks, et inimene, kes kauemat aega koha peal olnud, ja kes kohalikke olusid tundis, oleks sunnitud sealt lahkuma. Meie hääletame rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud seaduseelnõu poolt selles kindlas teadmises, et peame kohtunikkude kohta erandi tegema, nagu seda terve kultuurilm teeb ja loodame, et see erandi tegemine riigikassa seisukohalt raske ei ole, kuna ta ei peaks maksma pandama mitte teiste ametnikkude kohta.

J. Temant (põl.): Põllumeeste rühma nimel on mul au teatada, et meie toetame käesolewat seaduseelnõu sellel näol, nagu see rahaasjanduse komisjoni poolt ette pandud. Arwan, et peale lugupeetud eelkõneleja, Riigikogu liikme Anderkopp'i poolt ettetoodud wäidete, ei ole enam tarwis põhjendusi ette tuua. Asi on iseenesest selge. Kas seda põhimõtet edaspidi ka teiste ametnikkude kohta tarwitada, see on igatahes tulewiku küsimus, ja selle kohta wõtame seisukoha siis, kui see küsimus arutamisele tuleb. Praegu on aga seisukord sarnane, et kohus nii meil kui ka mujal on riigi alus, ja meie peame muretsema selle eest, et seal inimesed oleksid, kes wäärt on meie kodanikkude seisukordi lahendama. Sellest seisukohast wälja minnes teatan, et mina kui ka minu rühm toetame seda ettepanekut, mis rahaasjanduse komisjoni poolt tehtud.

Juhataja **M. Martna**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jõeäär: Härra Kornel'i poolt tehtud redaktsioonilise parandusega ühinen sellepärast, et ta seadust sisuliselt ei muuda. Nende väidete vastu, mis rahaministeeriumi esitaja härra Öpik ette tõi, oleks asjata pikemalt waidlema hakata, sest selle kohta wastuwäiteid on juba eelkõnelejad ette toonud. Loodan, et Riigikogu seaduse lõpulikult vastu wõtab sel kujul, nagu see II lugemisel vastu wõetud.

Juhataja M. Martna: Rahaministeeriumi esitaja härra Öpik'u ettepanek tuleb pärast paragrahwi juures hääletamisele. Praegu on aruandja poolt ettepanek seaduseelnõu pealkiri ettekanud kujul vastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamsega on pealkiri vastu wõetud.

Aruandja A. Jõeäär (loeb):

§ 1. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923. a.) § 1. jaotus „kohtunikud“ muudetakse järgmiselt:

1. Riigikohtu esimees	36.000 mrk.
2. Riigikohtu abiesimees, osakonna esimehed, kohtupalati wanem esimees	34.200 „
3. Riigikohtu liikmed ja prokuröör, kohtupalati prokuröör	32.400 „
4. Kohtupalati osakonna esimees	30.600 „
5. Kohtuministeeriumi kodifikatsiooni osakonna juhataja, rahukogu esimehed	28.800 „
6. Riigikohtu abiprokuröör, kohtupalati liikmed, kohtuminist. kodifik. osakonna liikmed, rahukogu prokuröör	27.000 „
7. Rahukogu abiesimehed, kohtupalati abiprokuröör	25.200 „
8. Rahukogu abiprokuröör ja rahukogu alalised liikmed	23.400 „
9. Ekspertiis-kabineti juhataja ja tähtsamate asjade kohtu-uurijad	22.500 „
10. Rahukohtunikud, kohtu-uurijad, kohtupalati ekspertiis-kabineti juhataja abi	21.600 „
11. Lisarahukohtunikud	18.000 „

Märkus. Käesolewas jaotuses ettenähtud kuupalkasid kõrgendatakse: neile, kes on teeninud selles jaotuses ettenähtud ametites, algades 1. jaanuarist 1919. a. vähemalt 3 aastat — kolmetuhande marga wõrra ja neile, kes vähemalt 6 aastat teeninud — kuuetuhande marga wõrra. Nimetatud aja hulka arwatakse ka teenistusaeg kohtuministrina wõi tema abina, sõjaringkonnakohtu esimehena wõi alalise liikmena, sõjawäe prokuröörina wõi selle abina.

Juhataja M. Martna: § 1. kohta on riigikassa juhataja härra Öpik teinud järgmise ettepaneku: „Riigiametnikkude ja teenijate palgaseaduse muutmise seadus vastu wõtta sellel kujul, nagu see rahaasjanduse komisjoni poolt (17. III. 1925. a. nr. 124/48) ette pandud ja välja jätta kõik parandused, mis sellele seadusele esitatud rkl. Jõeäär'i poolt tähendatud seaduse II lugemisel ja Riigikogu poolt vastu wõetud.“ (K. Kornel, rhw.: Niisugust ettepanekut ei saa hääletada!)

§ 1. rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud kujul on järgmine:

„§ 1. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923. a.) § 1. jaotus „kohtunikud“ muudetakse järgmiselt:

1. Riigikohtu esimees	36.000 mrk.
2. Riigikohtu abiesimees, osakonna esimehed, kohtupalati wanem esimees	34.200 „
3. Riigikohtu liikmed ja prokuröör, kohtupalati prokuröör	32.400 „
4. Kohtupalati osakonna esimees	30.600 „
5. Kohtuministeeriumi kodifikatsiooni osakonna juhataja, rahukogu esimehed	28.800 „
6. Riigikohtu abiprokuröör, kohtupalati liikmed, kohtuminist. kodifik. osakonna liikmed, rahukogu prokuröör	27.000 „
7. Rahukogu abiesimehed ja prokuröör	25.200 „
8. Kohtupalati abiprokuröör ja rahukogu alalised liikmed	23.400 „
9. Ekspertiis-kabineti juhataja, rahukogu abiprokuröör ja tähtsamate asjade kohtu-uurijad	22.500 „

10. Rahukohtunikud, kohtu-
uurijad, kohtupalati eks-
pertiis-kabineti juhataja
abi 21.600 „
11. Lisarahukohtunikud 18.000 „

Rkl. Kornel'i poolt on redaktsiooni-
line parandus, wõtta märkuses „algades
1. jaanuarist 1919. a.“ asemele „pärast
1. jaanuari 1919. a.“ Selle redaktsiooni-
lise parandusega on aruandja ühinenud,
sellepärast ei tule see eraldi hääletami-
sele.

Asun riigikassa juhataja härra Öpik'u
ettepaneku hääletamisele. (Hääletata-
takse.) Nähtawa enamusega on
riigikassa juhataja härra
Öpik'u ettepanek tagasi lüka-
tud.

Hääletamisele tuleb § 1. aruandja
poolt ettekantud kujul ühes rkl. Kornel'i
redaktsioonilise parandusega. (Hääle-
tatakse.) Nähtawa enamusega
on § 1. wastu wõetud.

Aruandja **A. Jõeäär** kannab
ette ja nähtawa enamusega
wõetakse wastu § 2.

§ 2. Käesolew seadus hakkab maks-
ma 1. aprillist 1925. aastast.

Juhataja **M. Martna**: Asun
lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.)
Nähtawa enamusega on sea-
duseelnõu lõpuhääletamisel
wastu wõetud.

8. Hoolekande- Töökaitse kom-
seadus — misjoni aruandja
II lugemisel. **L. Johanson** kan-
nab ette ja eraldi

hääletamisel wõetakse wastu
nähtawa enamusega §§ 132—134.

§ 132. Kui loodusliikude õnnetuste,
nagu tulikahju, weeuputus jne. wõi õnne-
tjuhtumiste, nagu raudtee, laewa ja
muude õnnetuste läbi kannatajad peale
muu ka elamiseks wõi töötamiseks kõige
hädatarwilikuma liikewa waranduse õn-
netuse tõttu on kaotanud, selle tõttu wi-
letsasse seisukorda on sattunud ja nen-
del enestel ei ole wõimalust häwinenud
warandust uuesti muretseda, siis saawad
rahalist toetust kõige hädatarwilisemate
tööriistade ja elutarbete soetamiseks
omale ja oma perekonnale.

§ 133. Isikutele, kes loodusliikude õn-
netuste, nagu tulikahju, weeuputus jne.

läbi kaotanud on oma liikumata waran-
duse, mis waesuse tõttu õnnetuste wastu
kinnitamata, ehk liig madalalt kinnitatud,
wõib töö- ja hoolekandeministeerium
pikaajalist laenu anda kunni kaotatud lii-
kumata waranduse poole wäärtuseni, kui
on esitatud kindlustused, et selle laenu
abil uued hooned üles ehitatakse.

Laenu tingimised määratakse kind-
laks Wabariigi Walitsuse poolt töö- ja
hoolekandeministeeriumi ettepanekul.

§ 134. Loodusliikude õnnetuste ja
õnnetujuhtumiste juures wigastatud puu-
dustkannatajatele antakse arstiabi ja ra-
witsust kunni terweksaamiseni käes-
olewa seaduse §§ 92—97 näidatud alustel,
kui nad mõne teise seaduse järele arsti-
abi ja rawitsust ei saa. Kulud tasub oma-
walitsustele töö- ja hoolekandeministeer-
ium.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 135. Palwed loodusliikude õnne-
tuste wõi õnnetujuhtumiste läbi kannata-
nutele § 132. tähendatud toetuse saami-
seks antakse vähemalt kahe kuu jooksul
peale õnnetujuhtumist töö- ja hoolekan-
deministeeriumi nime peale kohalikule
walla-, alewi- wõi linnawalitsusele, kes
palwed ühes andmetega paluja warandus-
liku ja perekondliku seisukorra, kahju
suuruse ja õnnetujuhtumise üle otsusta-
miseks töö- ja hoolekandeministeeriumile
saadawad.

Liikumata waranduse kaotamise pu-
hul tulewad palwed laenusamiseks esi-
tada vähemalt ühe aasta jooksul peale
õnnetujuhtumise. Hiljem esitatud palwed
jääwad tähele panemata.

K. Tamm (põl.): Ma teen käesolewa
paragrahwi kohta redaktsioonilise paran-
duse, kuna see paragrahw töökaitse
kommisjoni poolt ettepanud kujul wõib
segadusi ja arusaamatusi tekitada. Tä-
hendatud paragrahwi I ja II lõikes on öel-
dud, et palwed toetuse saamiseks antakse
„vähemalt“ selle ja selle aja jooksul
sisse. Ma panen ette § 135. I lõike 3-das
ja II lõike 2-ses reas wõtta sõna asemel
„vähemalt“ sõna „hiljemalt“.

Aruandja **L. Johanson**: Ma
ühinen parandus-ettepanekuga.

Juhataja **M. Martna**: Rkl.
Tamm'e poolt on ettepanek, wõtta I ja II
lõikes sõna „vähemalt“ asemele sõna
„hiljemalt“. Aruandja ühineb rkl. Tamm'e

parandus-ettepanekuga, sellepärast tuleb paragrahwi parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 135. wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 136—138.

§ 136. Laenuandmise puhul määrab Wabariigi Walitsus töö- ja hoolekandeministeeriumi ettepanekul kindlaks kahjukannataja seisukorda arwesse wõttes laenu wäljaandmise ja tagasinõudmise korra ja maksu tähtaja, samuti ka seda, kas laenu pealt protsente tuleb wõtta wõi mitte. Laenusid wõib anda kunni wiieteistkümnne aasta peale. Wabariigi Walitsus töö- ja hoolekandeministeeriumi ettepanekul wõib laenajatele kunni kolm kergenduse aastat määrata, laenu wäljaandmise ajast arwates, mille jooksul laenu tagasimaksmist aga ka protsente laenu eest ei nõuta.

§ 137. Kui laenaja määratud tähtaegadel oma wõlga, tema osasid wõi protsente, kui laen ilma protsentideta antud ei ole, ära ei tasu, wõetakse iga maksujäänud summa pealt kuus protsenti aastas lisamaksu.

Kui laenusumma kindlaksmääratud tähtajaks kustutatud ei ole, wõi kui laenusaja kolm üksteisele järgnewat maksutähtaega mööda laseb minna, teeb töö- ja hoolekandeministeerium nelja kuu pärast peale wiimase tähtaja kätte jõudmist korralduse wõlgniku waranduse äramüümiseks enampakkumise teel. Saadud summa läheb laenu kustutamiseks.

§ 138. Uute õnnetuste wõi teiste maksuwõimalust häwitawate wõi piirawate asjaolude puhul wõib töö- ja hoolekandeministeerium wastawa walla- alewil- wõi linnawalitsuse ettepanekul maksutähtaega pikendada, wõi Wabariigi Walitsuse loal laenu koguni kustutada.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

IX peatükk.

Kerjamisest.

§ 139. Kerjamiseks loetakse korduwat suusõnalist wõi kirjalikku armuande palumist enesele wõi paluja ülalpidada olewale isikule.

Armuande palumiseks ei loeta abipalwega pööramist riigi wõi omawalitsuse hoolekandeametite wõi -asutuste wõi hoolekande alal tegutsewate organisatsioonide poole.

M. Juhkam (töer.): Teen ettepaneku § 139-da II lõikes kustutada sõnad „hoolekandeametite wõi“.

Juhataja **M. Martna**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Komisjoni nimel ettepanekuga ühineda ei saa.

Juhataja **M. Martna**: Rkl. Juhkam'i poolt on ettepanek § 139. teises lõikes kustutada sõnad „hoolekandeametite wõi“. (Hääletatakse.) Poolt on 20 häält, wastu 17, seega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb § 139. parandatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 139. wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 140—143.

§ 140. Organisatsioonid ja asutused, niisama ka üksikud eraisikud ja wiimaste grupid, kes soowiwad ühe wõi mitne isiku heaks awalikke korjandusi toime panna, peawad sellekohases seaduses ettenähtud luba muretsema.

Luba ei ole waja organisatsioonidel ja asutustel, kellel põhikirja järele õigus korjandusteks on, samuti ametkondade piirides, kui ka koguduste poolt kirikutes ja liigete hulgas hoolekande otstarbel korraldatawateks korjandusteks.

§ 141. Kerjamine on keelatud. Keelust üleastujate wastu on politsei kohustatud seaduses ettenähtud abinõusid tarwitusele wõtma.

Eraisikutel on õigus kerjajat, kes nende poole nende kodus wõi mujal kerjamise mõttes pöörab, politsei korraldusse toimetada.

§ 142. Kerjamise pealt tabatud wõi kerjamise pärast politsei korraldusse toimetatud isiku üle seab politsei protokolliga kokku ja saadab kerjaja ühes protokolliga selle omawalitsuse korraldusse, kus kerjaja tabatud. Kui kerjaja elukoht ei ole selle omawalitsuse piirides,

kus teda kerjamise pealt tabati, saadab wiimane teda, tarwiduse korral politsei kaasabil, selle omawalitsuse korraldusse, kus tema elukoht on.

§ 143. Kerjaja elukohale wastaw omawalitsus teeb selgeks kerjamise põhjused ja kui selgub, et kerjaja abitarwitawas seisukorras on, korraldab abiandmist käesolewa seaduse järele. Kui aga selgub, et kerjaja abi saama õigustatud ei ole ja tema üle kaheksateistkümne aasta on, saadab omawalitsuse asutus kerjaja ühes kogutud andmetega politsei korraldusse kerjaja kohtulikule wastutusele wõtmiseks.

Kui selgub, et kerjaja wanade wõi wigastekodus ülalpidamisel wiibib, saadab omawalitsuse asutus kerjaja kodu juhataja korraldusesse, kes asjaolude kohaselt kerjajale asutusest wäljakäimise ära wõib keelata kunni kahe kuuni wõi teda karistada teenitud töötasust mahawõtmisega kodu kasuks kunni poole töötasu suuruseni. wõi kartsa panemisega kunni kahe nädalani, mida ühendada wõib toidu wähendamisega kunni kaheks päewaks. Otsused, millega kerjajat kauemaks kui kolmeks päewaks kartsapanemisega karistatakse, kinnitatakse selle omawalitsuse poolt, kes asutust ülewal peab.

Kui aga kerjaja perekonnas ülalpidamisel on, siis wõetakse tema perekonnast ära ja paigutatakse wanade wõi wigastekodusse, kus temaga toimetatakse, nagu see käesolewas paragrahwis wanade ja wigastekodudes wiibijate kohta ette nähtud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 144. Kui eelmises paragrahwis näidatud abinõude peale waatamata wanade wõi wigastekodus wiibiw isik kerjamist järele ei jäta, ja tema, olgugi osaliselt, tööwõimeline on, wõib see omawalitsuse asutus, kelle hoole alla see isik kuulub, otsustada teda sunduslikult töömajasse saata, ühtlasi töömajas wiibimise aega käesolewa seaduse kohaselt kindlaks määrates.

Niisama wõib omawalitsuse asutus otsustada sunduslikult töömajasse saata üle kaheksateistkümne aasta wanu isikuid, kes osalist wõi täielikku ülalpidamist omawalitsuse asutustelt saawad wäljaspool hoolekandeausutusi, kui neid korduvalt kerjamise pealt on tabatud.

Juhataja **M. Martna**: Sõna on rkl. Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Panen ette § 144. wälja jätta sõnad „olgugi osaliselt“.

Juhataja **M. Martna**: Rkl. Johanson'i poolt on ettepanek, § 144. wälja jätta sõnad „olgugi osaliselt“. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb § 144. parandatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 144. wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 145—170.

§ 145. Kui kerjaja, kes abi saama õigustatud ei ole, on alla kaheksateistkümne aasta wana ja teda kerjamise pealt on tabatud esimest korda, saadab omawalitsuse asutus kerjaja wanemate wõi isikute kätte, kelle hoole all alaealine on, ühtlasi neile meelde tuletades, et nemad on kohustatud selle järele walwama, et alaealine kerjama ei läheks. Kui aga alaealine on kerjanud teist wõi mitmendat korda, wõi kui tema seda on teinud wanemate wõi nende isikute teadmisel, kelle hoole all tema on, wõib omawalitsuse asutus, waatamata nende isikute wastutusele wõtmise peale, alaealist, kui tema edaspidine jätmine wanemate wõi teiste nimetatud isikute hoolde tema waimlisele, kehalisele wõi kõlblisele edenemisele hädaohtlikuks wõib saada, hoolekande alla wõtta ja mõnda teise perekonda wõi lastekodusse kaswatamisele anda. Kui nimetatud isikud alaealist kerjama on saatnud wõi seda tegema sundinud, wõetakse laps igal juhtumisel perekonnast ära ja paigutatakse mõnda teise perekonda wõi lastekodusse.

X peatükk.

Töömajadest.

§ 146. Töömajade ülesandeks on: 1) puudustkannatajatele isikutele, kes tööd teha suudawad, ajutise teenistuse andmine; 2) tööle ergutamine; 3) nende isikute tööle panemine, kellelt muul teel wõimalik ei ole neid hoolekande kulusid sisse nõuda, mille tasumiseks nemad kohustatud; 4) kindla teenistuse leidmise juures abiks olemine.

§ 147. Töömajadesse wõetakse mõlemast soost, töowõimulised üle kaheksateistkümneme aasta wanad isikud, kes 1) tööpuudusel wõi mõnel muul põhjusel puudusesse sattunud ja tööd wõi hoolekandelist abi waja; 2) omawalitsuse asutuste poolt käesolewas seaduses näidatud põhjustel wõi kohtu poolt sunduslikult töömajasse saadetud.

Töömajasse wõib wastu wõtta ka isikuid, kes küll osa oma töowõimest kaotanud, kuid kelle töowõime kaotus siiski mitte nii suur ei ole, et nemad mõnel muul wiisil korraldatud hoolekandelist abi wajaks.

§ 148. Tööstuskriiside ja massilise tööpuuduse tõttu puudustkannatajatel ei ole õigust töömajasse paigutamist nõuda. Tööstuskriiside ja massilise tööpuuduse pärast puudustkannatajatele korraldatakse tööd ja abiandmist eriseadusega.

§ 149. Töömaja seisab koos kahest osakonnast: esimesesse paigutatakse wabatahtlikult töömajasse tulnud, teise — sunduslikult töömajasse saadetud isikud.

Töökodades ja teistel töodel wõiwad töötada mõlemas osakonnas wiibijad üheskoos.

§ 150. Esimeses osakonnas wiibijad wõetakse wastu nende eneste soowi kohaselt kas täieliku ülalpidamise peale wõi ainult päewaseks tööajaks; teise osakonda paigutatud isikud on kõik töömajas täielikul ülalpidamisel.

§ 151. Kõigile töömajas wiibijatele isikutele antakse töömajas söök, riided ja jalanõud tööajal tarwitamiseks.

Täielikul ülalpidamisel olewad isikud saawad peale selle riided ka muul ajal kandmiseks, ihu- ja woodipesu ja woodriided ning korteri.

§ 152. Igale töömajasse tulijale ja sinna paigutatud isikule kuulutatakse sinna ilmumisel tööde nimekiri, töötasu igas töoharus, tööaja ja töötasu wäljamaksmise kord. Selle järele wõimaldatakse töö walimine.

Juhtumisel, kui töömajasse tulija sinna paigutatud isik temale antud tähtaja jooksul tööd wälja ei wali wõi wäljalititud tööd anda wõimalik ei ole, määrab temale töö asutuse juhataja. Töö wahetamine on lubatud ainult juhataja nõusolekul, kuna omawoliline tööde wahetamine keelatud on.

§ 153. Töötasu määratakse päewawõi tükiwiisi, iga tööharu kohta eraldi,

töö- ja hoolekandeministeriumi poolt kinnitatud normide järele.

§ 154. Kõigi töömajas wiibijate isikute töötasust wõetakse maha nende toitmise kulud, kuna ülejäänud osa alljärgnewates paragrahwides näidatud korras ja tähtaegadel wälja maksetakse.

§ 155. Isikutele, kes töömaja esimeses osakonnas wiibiwad, maksetakse ülejäänud töötasu, peale § 154. ettenähtud mahaarwamise, wälja järgmiselt: a) neile, kes wäljast tööle käiwad, üks kolmandik ja b) neile, kes töömajas täielikul ülalpidamisel on, üks neljandik igal nädalal.

Teine osa, juba wäljaantud esimese osa suuruses, maksetakse mõlemale ülal tähendatud liigile wälja töömajast lahkumise puhul.

Ülejäänud kolmas osa töötasust, teisel korral wäljaantud töötasu suuruses, maksetakse wälja ainult neile, kes kõige hiljem kolme kuu jooksul peale töömajast lahkumist tööandjate poolt wäljaantud tunnistused selle kohta esitawad, et nemad peale töömajast lahkumist üldiselt vähemalt kaks kuud tööl on olnud ja sealjuures oma kohuseid laitmata täitnud. Wäljamaksmist toimetatakse nimetatud tunnistuse esitamisel.

Täielikul ülalpidamisel olnud isikute töötasust läheb peale § 154. tähendatud mahaarwamise, üks neljandik töömaja sissetulekuks. Samuti läheb töömaja kasuks selles paragrahwis nimetatud isikute töötasust see osa, mis nendele wälja andmata jääb, kui nemad kolme kuu jooksul ülalnimetatud tunnistust töömaja juhatajale ei esita.

§ 146. p.3. ettenähtud otstarbel töömajasse paigutatud isikutele wäljamaksmiseks määratud töötasu osadest kaetakse kõige pealt nende käest kohtu poolt wäljamõistetud summad, mille maksmata jätmise pärast neid töömajasse paigutatud, kuna ainult ülejääw osa neile käesolewas paragrahwis näidatud korras wälja maksetakse.

§ 156. Töömaja esimeses osakonnas wiibinud isikutele, keda distsiplinaar korras töömajast wälja heidetakse, töötasu kolmandat osa wälja ei anta.

§ 157. Töömaja teises osakonnas wiibijatele isikutele maksetakse peale § 154. ettenähtud mahaarwamise ülejäänud töötasust wälja üks kolmandik töömajast lahkumise puhul, teine osa samas suuruses § 155. kolmandas lõikes ettenähtud

tähtajal, samas paragrahwis ettenähtud tunnistuste esitamisel.

Wäljamaksmata osa läheb töömaja kasuks.

§ 158. Töömaja esimeses osakonnas wiibimise aja ülemmäär on kuus kuud, kuna teise osakonda paigutatawate isikute töömajas wiibimise aja töömajas paigutaw asutus igal üksikul juhtumisel kindlaks määrab. Igatahes ei wõi see tähtaeg olla lühem, kui üks nädal ja pikem kui kolm aastat. Kui töömajas wiibija esimesest osakonnast teise distsiplinaar-korras määratakse, määrab teises osakonnas wiibimise aja kindlaks see, kes karistuse peale paneb.

Isikud, kes § 146. p. 3. ettenähtud otsarbel töömajas paigutatud, jääwad töömajas nii kauaks, kunni tasutud on need hoolekande kulud, mille maksmatajätmise tõttu nemad töömajas paigutatud, kuid mitte üle kolme aasta.

§ 159. Töömaja teises osakonnas wiibijaid isikuid wõib ka enne määratud tähtaega, niisama ka enne nende kulude täielist tasumist, mille maksmatajätmise pärast nemad töömajas paigutatud, sealt wälja lasta, kui töömaja hoolekogu leiab, et töömajas wiibija sedawõrd paranenud, et töömaja paigutamise põhjuseks olnud asjaolusid enam ette ei tule, wõi kui usalduswäärilised isikud selle eest wastutawad, et isik, kes hoolekande kulud tasumata jätnud, neid edaspidi wabatahtlikult õigel ajal tasuma saab.

§ 160. Töömajas waremalt wiibinud isikuid wõib töömajas uuesti wastu wõtta ja sinna saata, kusjuures korduwalt sunduslikult töömajas paigutatud isikute töötasust, peale § 154. ettenähtud mahaarwamise, töömaja kasuks maha arwatakse teistkordsel töömajas wiibimisel kümme protsenti, kolmandal korral — wiisteist protsenti, neljandal korral — kakskümmend protsenti, wiendal ja enamatel kordadel — kakskümmend wiis protsenti, ja ainult ülejääw osa § 157. korras wälja maksetakse. Wabatahtlikult töömajas wiibimist töötasust mahaarwamise põhjuseks ei loeta. Isikud, kes kolme aasta pärast peale töömajas lahkumist sinna tagasi saadetakse wõi tulewad, on palgamaksmise asjus töömajas esimest korda wiibijatega üheõiguslikud.

§ 161. Distsiplinaar-korras töömajast wäljaheidetud isikud wõetakse uuesti

wastu ainult siis, kui neid töömajas sunduslikult paigutatakse.

§ 162. Töömajast lahkumise puhul wõetakse hoolealuselt asutuse riided ja pesu ära, kuna temale oma riided ja pesu, mis asutusesse ilmumisel ära wõeti, tagasi antakse.

Erijuhtumistel, kui asutuses wiibijal enesel riideid wõi pesu wõi mõlemaid ei ole, wõi need wäga wiletsas seisukorras on, ja isik ennast kogu asutuses wiibimise ajal korralikult ülal pidanud ja täielikku hoolt ning püüdmist töötegemises üles on näidanud ja loota wõib, et temast pärast asutusest lahkumist korralik töötageja saab, wõib temale asutuse juhataja asutusest lahkumiseks tarwilikud riided, pesu ja jalanõud wälja anda.

§ 163. Sündmata ülalpidamises, joomises, makswate määruste ja kodukorra alla mittepainutamises, kangekaelsuses, laiskuses ja muudes üleastumistes süüdi olewaid isikuid wõib töömaja juhataja karistada noomitusega, kunni wiieprotsendilise töötasust mahaarwamisega wõi kunni kolmepäewase arestiga töömaja juures, kuna raskematel juhtumistel töömaja hoolekogu, juhataja ettepanekul süüdlasi karistada wõib palgast mahaarwamisega kunni wiiekümne protsendini, arestiga töömaja juures kunni kahe nädalani, mida ühendada wõib toidu wähenemisega mitte kauemaks, kui kaheks päewaks, esimeses osakonnas wiibijate wäljaheitmisega töömajast.

§ 164. Töömajast ärajooksnud isikute tagasitoomiseks, samuti ka juhataja korralduste täidewiimiseks töömajas ja seal korra jaluleseadmiseks on politsei kohustatud oma abi andma, kui juhataja selle tarwiliku leiab olewat ja seda nõuab.

Wabatahtlikult tööle tulnud isikud wõiwad oma soowil töömajast lahkuda, sellest juhatajale ette teatades.

§ 165. Töömajas wiibijatele antakse maksuta arstiabi, arstirohte ja sidumismaterjaali.

§ 166. Töömajad asutatakse ja peetakse ülewal töö- ja hoolekandeministeeriumi poolt ja tema kulul.

§ 167. Töömaja põhikirja, distsiplinaar karistumäärused ja juhatuskirjad töömaja juhatajale, tööde juhatajatele ja walwuritele seab kokku ja paneb maksma töö- ja hoolekandeministeerium, kes ka kodukorra kinnitab.

§ 168. Igal töömajal on tema põhikirja põhjal asutatud hoolekogu, kes töömaja

ja tema hoolealuste hea käekäigu eest hoolitseb.

Hoolekogu liigeteks on peale töö- ja hoolekandeministeeriumi esitaja ja asutuse juhataja, kohaliku maakonna- ja linnawalitsuse ja asjastuhwitatud seltskondlikkude organisatsioonide esitajad. Seltskondlikkudele organisatsioonidele teeb ettepaneku oma esitaja saatmiseks töömaja hoolekogusse töö- ja hoolekandeminister.

XI. Peatükk.

K a r i s t u s m ä ä r u s e d.

§ 169. Isikud, keda kerjamise pealt tabatakse, kui nemad abi saama õigustatud ei ole ja kui nende tegudes tundemärke ei leidu, mille eest seaduse järele suurem karistus määratud, karistatakse

arestiga kunni kolme kuuni.

Kui kerjaja on tabatud kerjamise pealt teist või mitmendamat korda, karistatakse teda

wangistusega kunni ühe kuuni.

Aresti või wangistuse asemel võib kohus kerjajat sunduslikult töömajasse saata, töömajas viibimise aega käesolewale seadusele wastawalt kindlaks määrates.

§ 170. Isikud, kes lapse hoolekande korras kaswatada wõtnud, kui nemad § 62. tähendatud teadaannet nende hoole all olewa lapse surma või tema perekonnast lahkumise korral kolme päewa jooksul oma elukoha või korteri muutmise üle maal ühe nädala, linnas ja alewis 3 päewa jooksul ei saada, karistatakse arestiga kunni ühe nädalani või rahatrahwiga kunni kahetuhande wiiesaja margani.

Sama karistus määratakse käesolewa seaduse § 90 nimetatud isikutele, kui nemad selles paragrahwis tähendatud teadaandeid wigaste, pimedate, kurttummade või nõrgamõistuslikkude laste kohta ei anna.

Juhataja **M. Martna**: Kuna Riigikogu on kaks tundi töötanud, siis kuulutan $\frac{1}{4}$ tunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 12 päewal.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 12.25 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Juhataja **M. Martna**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 171 — 174.

§ 171. Isikuid, kes hoole all olewatele lastele käesolewa saduse § 31 põhjal määratud nõuandjaid, niisama ka teisi hoolekande üle järewalwet teostajaid isikuid nende kohuste täitmisel takistawad, või neid hoolekande all olewate isikutega kokku saada ei lase ilma, et nendel selleks mõjuwaid põhjusi oleks, karistatakse

arestiga kunni kahe nädalani või rahatrahwiga kunni wiietuhande margani.

Kui aga selles paragrahwis tähendatud isikud neid takistusi alaliselt teewad, nõnda et järewalwe teostajatel üldse wõimatu oma kohustusi täita, karistatakse neid

wangistusega kunni kolme kuuni.

§ 172. § 35 nimetatud wanaasjade, raamatu, wanaraua- ja teiste sarnaste, niisama ka komisjonikaupluste pidajaid, kui nemad alla wiisteistkümmend aastat wanadelt lastelt midagi ostawad või müümiseks wastu wõtawad, karistatakse wangistusega kunni kolme kuuni.

Peale selle wõetakse neilt ostetud või müümiseks wastuwõetud asjad ära ilma mingisuguse tasuta ja antakse omanikkudele tagasi.

§ 173. Isikuid, kes imetajat palkawad tingimisega, et imetaja oma last imetada ei tohi, või imetajale oma lapse imetamist takistawad või seda ära keelawad, kui imetaja oma laps alla kuue kuu wana on, karistatakse

arestiga kunni kahe nädalani.

§ 174. Wanemaid, hooldajaid ja teisi isikuid, kelle kaswataja on alla kaheksateistkümmend aastat wana laps, kes last kõlwatumalt kaswatawad, nii et tema waimliselt, kõlbliselt või terwislikult hukka võib minna või temaga sedawõrd julmilt ümber käiwad, teda piinawad või hoolimata peksawad, et lapse waimline, kõbliline või kehaline edenemine või terwis hädaohtu satub, kui nendes tegudes muude kuritegude tundemärke, mille eest makswate seaduste järele kõrgem karistus on määratud, ei leidu, karistatakse wangistusega kunni kuue kuuni.

Sama karistus ülalnimetatud süütegude eest määratakse ka isikutele, kes

lapse oma juurde kasvatada wõtnud wõi kelle juurde laps kasvatada antud käesolewa seaduse § 51 põhjal.

Peale selle talitatakse niisuguste lastega käesolewa seaduse § 37 kohaselt.

Aruandja L. Johanson (loeb):

§ 175. Isikuid, kes lapse kasvatada wõtnud ilma käesolewa seaduse §§ 56 wõi 58 tähendatud loata, kui kasvatada-wõtmine on sündinud ilma tasuta, wälja arwatud juhtumised, kus laps ajutiselt kasvatada wõetud, karistatakse

arestiga kunni seitsme päewani wõi rahatrahwiga kunni kahetuhande margani.

Kui aga kasvatamisele wõtmine on sündinud tasu eest, siis karistatakse ilma lubata kasvatada wõtmises süüdlasi

wangistusega kunni kolme kuuni.

Peale selle nõutakse nendelt tagasi kõik summad, mis nemad kasvatamise eest on saanud.

W. Linnamägi (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! See on üks omapärane paragrahw teiste omapäraste hulgas, kuid siiski niisuguse iseäraliku ilmega, millest waikides mööda minna ei saa. Selle paragrahwi mõte ja sisu on see, et karistatakse kodanikke heategude eest. Kuskil eelpool on selles seaduses ette nähtud, et last wõib wõtta kasvatamiseks ainult teatawa ametkoha loaga. Siin on veel sanktsioon ette nähtud, et kui laps wõetakse oma juurde kasvatamiseks, olgu kas tasu eest wõi tasuta, siis saab see isik nühelda. Minu arwates niisugust paragrahwi ei tohiks selles seaduses olla, sest kui eksimine seisab ainult selles, et laps on wõetud oma juurde kasvatada ilma loata, siis ei ole see mingisugune kuritegu. Kui aga keegi on lapsega halwasti ümber käinud, teda õieti ei kaswata wõi temale liiga teeb, siis on olemas ju terve rida paragrahwe, mis selle eest nuhtlust määravad. Ka käesolewas seaduses oleme wastu wõtnud terve rea paragrahwe, mis määravad nuhtluse lapsega julmilt ümberkäimise eest. Kui keegi aga wabatahtlikult wõtab lapse kasvatada ja mingisugust kurja temale ei tee, waid teda hästi kaswatab, siis ometi ei ole see nuhtluswääriline. Sellepärast arwan mina, et sellel paragrahwil ei ole mingit mõtet ja panen ette see paragrahw wälja jätta.

Juhataja M. Martna: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Riigikogu on juba wastu wõtnud §§ 56 ja 58 ja et selgusele jõuda, milleks tarwis on § 175, loen mina need paragrahwid ette. § 56. on öeldud: „Igal perekonnal wõi isikul, kes lapsi kasvatada wõtab, peab selleks kirjalik luba olema selle omawalitsuse asutuse hoolekandeametist, kus ta elab. Luba peab olema ka siis, kui laps ajutiselt kasvatada wõetakse.

Luba ei ole waja kooliskäijate kostilaste pidajatel, kui selle kooli juhataja, kus laps õpib, nad kohased leiab olewat; niisama ei ole luba waja laste sugulastel ja hõimlastel kolmanda põlweni, wälja arwatud juhtumised, kui nad lapsi raha eest elukutseliselt kasvatada wõtawad“.

§ 58 kõlab järgmiselt: „Tiisikuse- ja siifilise-haigete, samuti muid parandamata wõi raskesti parandatawaid külgehakkawaid haigusi põdejate laste perekonda kaswatada-wõtmiseks wõib luba ainult siis anda, kui ametlik arst selleks nõusolekut awaldanud, sealjuures ei wõi neid perekondadesse paigutada koos teiste lastega.“

Härra Linnamägi soowitab wälja jätta ka teise osa paragrahwist, mis käib tasu eest kaswatada-wõtmise kohta. Tasu eest kaswatada-wõtmise juures on tingimata tarwilikud need load omawalitsustele. (W a h e l h ü ü e W. L i n n a m ä g'i, krst. poolt.) Just terwishoidlikkudel põhjustel on tarwilikud, millest teie kui kristlased peaksite aru saama.

Juhataja M. Martna: Rkl. Linnamägi ettepanek — § 175 tagasi lükata — kui puht eitaw hääletamisele ei tule. Panen hääletamisele § 175. (H ä ä l e t a t a k s e.) § 175. poolt on 15 ja wastu 19 häält. (H ü ü d e d: S e d e l i t e g a!) Nõutakse sedelitega hääletamist. Palun sedelid wälja jagada. (H ä ä l e t a t a k s e.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: § 175. poolt on 19, wastu 23 häält, erapooletuid 2, seega on § 175 tagasi lükatud.

Aruandja L. Johanson kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawana musega §§ 176.—178.

§ 176. Isikuid, kes oma juurde ülalpidamisele on wõtnud käesolewa seaduse § 99 tähendatud hoolealuse, niisama ka

tema perekonnaliikmeid, kui nemad hoo-
leall olewaid isikuid piinawad wõi pek-
sawad wõi muul kõlbmatal wiisil ümber
käia.

II. osa.

XII. Peatükk.

olewat seadust maha teha. Mina arwan, seda kodaniku julgust peaks ometi olema: seadust awalikult maha hääletada, aga mitte käsitada igasuguseid wõtteid seaduse mahategemiseks.

Juhataja **M. Martna**: Faktiliseks märkuseks on sõna K. Tamm'el.

K. Tamm (põl.): Mina tahaksin nii palju tähendada, et ettepanek, mida härra Juhkam tegi, on tõepoolest kooskõlas selle seisukohaga ja otsusega, mida omawalitsuse komisjon teinud. Mina sain sellest, kui omawalitsuse komisjoni ettepanekust aru.

Juhataja **M. Martna**: Rkl. Juhkam'i poolt on ettepanek, anda XII peatükk omawalitsuse komisjoni. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 24 häält, vastu — 19 häält, seega on ettepanek vastu wõetud.

J. Woiman (sd.): Kuna hoolekandeseadus wäga kiire on, siis on soovitatav, et omawalitsuse komisjonile, kuhu wastuwõetud otsusega peatükk XII antud, selle peatüki läbiwaatamiseks määrata 7-päewaline tähtaeg, et komisjon oma töö kiiremini teeks.

O. Liigand (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Siin on ennem otsustatud komisjoni anda terve rida paragrahwe, ilma et komisjonile oleks tähtaeg määratud. Ei wõi ometi nüüd nõuda, et omawalitsuse komisjonile antakse selle pika XII peatüki läbiwaatamiseks ainult ühe nädalane tähtaeg. Selle aja sees ei suuda omawalitsuse komisjon peatükk XII läbi arutada. Mina arwan, et peaks vähemalt kaks nädalat aega andma. Mina täiendan tehtud ettepanekut sellega, et määrata omawalitsuse komisjonile peatükk XII läbiwaatamiseks kahenädalane tähtaeg.

Juhataja **M. Martna**: Sõna on rkl. Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Kui lahtiseks jätta tähtaeg peatükk XII läbiwaatamiseks, nagu see rahwaerakonna ja kristlaste soow on, siis on selle tagajärg see, et käesolewal istungjärgul hoolekandeseadust vastu wõtta ei jõuta. Ometi on wanematekogu poolt vastu wõetud otsus, et käesolew seadus rutuline. Teiseks on wanematekogu poolt otsustatud, et prae-

gune istungjärg kõige hiljem 19. juunil lõpetatakse. Nii tuleks hoolekandeseadus alles sügisel arutamisele. Kuid on ette näha, et ka sügisel selle seaduse arutamisele ei asuta, sest seda seadust tahtakse maha matta. Kriipsutan alla, et mahamatjate eesrinna käiwad kristlased, kes selle seaduse poolt peaksid olema. Kui need rühmad, kes seda seadust toetawad, mitte ei apelleeri rahwa poole, siis on õige, et siin on nähtusega tegemist, mis kooskõlas põhimõtetega, et ainult wäliselt püütakse seaduse poolt olla. Mis puutub teistesse rühmadesse, siis on see rohkem arusaadaw; härra töö-hoolekandeminister ei wõta seaduse kaitseks sõna, härra minister ei lase Riigikogusse tulla ka wastawa hoolekande osakonna juhatajat, kes käesolewat seadust kaitsta wõiks. Arusaadaw, waikimisega matab ka walitsus selle seaduse maha. Miks sarnane kometmäng? Walitsus wõtku see seadus tagasi, wõtku päewakorrast ära, aga ärgu asjata wiidetagu Riigikogu aega. Emb-kumb, kaitsku walitsus seadust wõi wõtku ta päewakorrast ära.

H. Bauer (krst.): Härra Johanson arwas heaks puudutada kristlikku rahwaerakonda, tõendades, et meie hoolekandeseaduse kõigesuuremad wastased olla. Tahan tähelepanu selle peale juhtida, et see laimudus tuulest on wõetud. Kui meie üksikute paragrahwide vastu hääletame, siis ei tähenda see weel, et meie kogu seaduse vastu oleme. Meie ei saa wastutust oma peale wõtta — 230 paragrahwilist seadust ühel häälel vastu wõtta. Selles tuleb tingimata parandusi ja täiendusi ette wõtta. Nii põhjendab härra Johanson'i oletus täielikult wiirastuste peal. (L. Johanson, sd.: Teie ise olete wiirastuste nägija.)

O. Gustawson (is.): Minu arwates on küsimus päris selge: kui ühe seaduse poolt ollakse, siis tehakse kõik, et seda kiiremini vastu wõtta. Kristlik rahwaerakond on aga algusest peale hoolekandeseadust soboteerinud. Härra Linnamägi on kaks-kolm korda ettepaneku teinud Riigikogu koosolek lõpetada siis, kui on jõutud käesolewa seaduse arutamiseni. See kõik räägib selget keelt, kristlik rhwaerakond on teinud ja teeb kõik selleks, et hoolekandeseadusest asja ei saaks. Nende wiljast peate teie neid tundma.

Juhataja **M. Martna**: Fakti-
seks märkuseks on sõna rkl. Luur'il.

J. Luur (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Olen sunnitud weel kord sõna wõtina kristliku rahwaerakonna kaitseks. Härra Bauer toonitas juba, et kristlik rahwaerakond ei ole kunagi hoolekandeseaduse wastu olnud ega ole ka praegu selle seaduse wastu. Küll aga leiab kristlik rahwaerakond, et riigihuwides ilmtingimata tarwilik on, et 40 paragrahwi nii tähtsat seadust, nagu käesolew seadus seda on, 7. päewaga komisjonis maha ei tule wuristada, waid siin on tarwis pikemat aega järeлкаalumiseks.

Juhataja **M. Martna**: Fakti-
seks märkuseks on sõna rkl. Johason'il.

L. Johanson (sd.): Faktilise märkusena oleks tähendada härra Luur'ile ja Bauer'ile niipalju, et hoolekandeseaduse kohta kõige mõnitawama kõne pidas härra Linnamägi kristlikust rahwaerakonnast.

Juhataja **M. Martna**: Fakti-
seks märkuseks on sõna rkl. Liigand'il.

O. Liigand (rhw.): Pean õienduseks tähendama härra Johanson'ile tema tähenduse peale, nagu oleks rahwaerakond selle poolt, et komisjonile tähtaega ei määrataks. Rahwaerakonnal sarnast seisukohta ei ole, ja tuleb ainult härra Johanson'i ärewuse arwele panna, kui ta kahenädalase tähtaja asemele kuulis, nagu oleksin mina ettepaneku teinud, tähtaega üldse mitte määrata.

Juhataja **M. Martna**: Fakti-
seks märkuseks on sõna rkl. Linnamägi'l.

W. Linnamägi (krst.): Komisjoni aruandja on tarwilikuks pidanud hakata kritiseerima minu mõtteid, mida tema minul oletab. (Aruandja L. Johanson: See on minu õigus.) Ka tähendas härra Johanson, et mina olla mõtteid awaldanud, mis tema peale mõju awaldanud. Mina arwan, et aruandja ei ole tsensoriks. Mis tema arwab minu kõnede kohta, see on minule täitsa ükskõik. Mina olen hoolekandeseadust kritiserinud ja olen seda õigusega teinud, sest sellel on suured puudused, kuid hoolekandeseaduse kui niisuguse wastu pole mina olnud. Nii eksprompt sarnast suurt seadust tõesti wastu wõtta ei saa.

Juhataja **M. Martna**: Sisse on tulnud kaks ettepanekut. 1) Rkl. Woiman'i poolt käesolewa seaduse peatükk XII läbiwaatamiseks omawalitsuse komisjonis seitsme päewane tähtaeg määrata. 2) Rkl. Liigand'i poolt — 2-nädalane tähtaeg määrata. Panen mõlemad ettepanekud paralleelselt hääletamisele. Hääletamisele tuleb rkl. Woiman'i ettepanek. (H ä ä l e t a t a k s e.) Hääletamisele tuleb rkl. Liigand'i ettepanek. (H ä ä l e t a t a k s e.) Kumbki ettepanek ei ole absoluutset enamust saanud, ja nii tulewad nad uuesti poolt ja wastu hääletamisele. Rkl. Woiman'i ettepaneku poolt on 24 häält, rkl. Liigand'i ettepaneku poolt 23 häält, sellepärast tuleks härra Woiman'i ettepanek enne hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Nüüd tuleb hääletamisele härra Liigand'i ettepanek. (H ä ä l e t a t a k s e.) Rkl. Woiman'i ettepaneku poolt on 27 häält, wastu 23 häält. Rkl. Liigand'i ettepaneku poolt on 20, wastu 26 häält, seega on rkl. Woiman'i ettepanek wastu wõetud ja omawalitsuse komisjonile nädalane tähtaeg määratud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

XIII peatükk.

Kaebtused.

§ 221. Linna hoolekande komisjoni otsuse peale wõib edasi kaebada linnavalitsusele, walla- wõi alewiwalitsuste otsuste peale maakonnawalitsusele, maakonnawalitsusele, maakonna- ja linnawalitsuste otsuste peale töö- ja hoolekandeministeeriumile.

M. Juhkam (töer.): Teen ettepaneku, § 221 anda omawalitsuse komisjoni.

J. Woiman (sd.): Waidlen härra Juhkam'i ettepaneku wastu. Mikspärast tahetakse see paragrahw komisjoni anda? — See paragrahw kõneleb kaebtuse korrast ja siin ettenähtud kord on täiesti loomulik. (M. Juhkam, töer.: See kord aja b k a n a d k i n a e r m a.) Ma arwan seda korda kuidagi muuta ei saa ja sellepärast ei ole otstarbekohane § 221 omawalitsuse komisjoni anda.

K. Tamm (põl.): Seks juhtumiseks, kui härra Juhkam'i ettepanek ei peaks

wastu wõetama, teen järgmise ettepaneku: § 221 redigeerida järgmiselt: „Edasi kaebada võib linna hoolekande komisjoni otsuse peale linnawalitsusele, wallawalitsuse otsuse peale wallanõukogule, alewiwalitsuste otsuste peale maakonnawalitsusele, maakonna- ja linnawalitsuste otsuste peale töö- ja hoolekandeministeeriumile“.

Juhataja **M. Martna**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Mina waidlen ka selle ettepaneku wastu. Käesolew seadus on juba 27. juulist 1923. a. esitatud, Riigikogu päewakorras on see 15. oktoobrist 1924. a. alates. Selle aja jooksul on olnud Riigikogu liigetel küllalt wõimalusi selle seadusega tutwuneda ja parandusi teha, erateel arutada ja kaaluda härra Juhkam'i ettepanekut. Nii et mingit põhjust ei ole seda paragrahwi komisjoni anda.

Juhataja **M. Martna**: Rkl. Juhkam'i poolt on ettepanek tehtud § 221. omawalitsuse komisjoni anda. Peale selle on ettepanek rkl. Tamm'e poolt, § 221. tema poolt ettekantud kujul wastu wõtta. Asun rkl. Juhkam'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 26 häält, wastu 22 häält, seega on § 221. omawalitsuse komisjoni antud ja langeb ära rkl. Tamm'e ettepanek.

J. Woiman (sd.): Teen ettepaneku omawalitsuse komisjonile § 221. läbiwaatamiseks 7-päewaline tähtaeg määrata.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 23 häält, wastu 23 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

M. Martinson (põl.) kohalt: Poolt oli 22 häält.

Juhataja **M. Martna**: Ma ei wõi teie korrektoori lugeda. Sõna on sekretäiril, kes hääli luges.

Sekretäär **J. Piiskar**: Mina hääletasin kaasa, milleks mul täielik õigus oli.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 222—224.

§ 222. Kaebtused antakse sellele asutusele, kelle otsuse peale kaewatakse, ühe kuu jooksul, arwates ajast, mil otsus kaebajale teatawaks sai.

§ 223. Asutus, kelle otsuse peale edasi kaewatud, lisab kaebtusele juurde kõik asjasse puutuwad andmed ja oma seletuse ning saadab selle kahe nädala jooksul peale kaebtuse esitamist sellele asutusele, kellele tema määratud.

§ 224. Kui asutus, kelle otsuse peale edasi kaewatud, töö- ja hoolekandeministeeriumi wõi maakonnawalitsuse otsusega kaebtuse asjas rahul ei ole, võib tema selle otsuse peale kaebtust tõsta administratiiwkohtu korras.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 225. Kui edasikaebtuse tagajärjel maakonnawalitsuse wõi töö- ja hoolekandeministeeriumi otsusega kellelegi hoolekandelist abi on määratud, tuleb kunni kohtuotsuseni ka siis abi anda, kui administratiiwkohtu korras kaebtust on tõstetud.

M. Juhkam (töer.): Teen ettepaneku § 225. omawalitsuse komisjoni anda. (O. Gustawson, is.: Mis jaoks?)

K. Tamm (põl.): Seks juhtumiseks, kui härra Juhkam'i ettepanek ei peaks läbi minema, teen järgmise ettepaneku: § 225. redigeerida järgmiselt: „Kui asutus, kelle otsuse peale edasi kaewatud, töö- ja hoolekandeministeeriumi, wallanõukogu, maakonnawalitsuse wõi linnawalitsuse otsusega kaebtuse asjas rahul ei ole, võib tema selle otsuse peale kaebtust tõsta administratiiwkohtu korras“. See on ainult seks juhtumiseks, kui härra Juhkam'i ettepanek ei peaks läbi minema.

Juhataja **M. Martna**: § 225. kohta on kaks ettepanekut: 1) rkl. Juhkam'i ettepanek, anda § 225. omawalitsuse komisjoni, 2) rkl. Tamm'e ettepanek § 225. wastu wõtta rkl. Tamm'e poolt praegu ettekantud redaktsioonis.

Kõigepealt panen hääletamisele rkl. Juhkam'i ettepaneku. (Hääletatakse.) 29 häälega 19 hääle wastu on ettepanek wastu wõetud, — seega on § 225. antud omawalitsuse komisjoni ja langeb ära rkl. Tamm'e ettepanek.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

Üleminewad määrused.

§ 226. Käesolew seadus hakkab maksma tema wäljakuulutamiseega „Riigi Teatajas“ järgmistel tingimistel:

1) praegused hoolekande osakonnad omawalitsuse asutuste juures jääwad tegewusesse kunni uute omawalitsuse seaduste maksmahakkamiseni ja nende järele uute omawalitsuse orgaanide loomiseni;

2) käesolewas seaduses tähendatud nõuandjad alaealistele määratakse mitte hiljem kui 1. jaanuariks 1926.;

3) käesolewas seaduses tähendatud hoolekande kawad peawad kokku seatud olema 1. jaanuariks 1926.;

4) käesolewas seaduses ettenähtud hoolekandeadutused, nagu lastekodud, wanadekodud, wigastekodud, rinnalaste- ja emadekodud jne. kutsutakse ellu wiie aasta jooksul, arwates 1. jaanuarist 1926., kusjuures omawalitsuse asutused nende asutuste ellukutsumise järjekorra kohta kawad 1. jaanuariks 1926. aastaks kokku seawad ja need töö- ja hoolekandeministeeriumile teadmiseks saada- wad;

5) isikutele, kes käesolewa seaduse wäljakuulutamise ajal alalist hoolekandelist abi mõnelt omawalitsuse asutuselt saawad, antakse abi edasi sama omawalitsuse asutuse poolt, ilma et käesolewa seaduse § 19. määrusi arwesse wõetaks;

6) hoolekandeadutuste põhikirjad, mis töö- ja hoolekandeministeeriumi poolt kinnitamata, tulewad kinnitusele saata ühe aasta jooksul käesolewa seaduse wäljakuulutamisest arwates;

7) hoolekande alal senni tegutsewad eraorganisatsioonid ja asutused peawad töö- ja hoolekandeministeeriumis ennast registreerima kunni 1. jaanuarini 1926.;

8) arwates 1. jaanuarist 1926. a. määratakse töö- ja hoolekandeministeeriumile tema eelarwe järele igaks järgnewaks aastaks wiie aasta jooksul kaksküm- mendwiis miljonit marka krediiti toetuse andmiseks omawalitsuse asutustele hoolekandeadutuste sisseseadmiseks;

9) kõik küsimused, mis käesolewa seaduse maksmapanemise juures teki- wad, lahendab töö- ja hoolekandeminis- teerium oma korraldustega ja wastawate määrustega.

M. Juhkam (töer.): Teen ettepa- neku anda § 226. omawalitsuse komis- joni, ja wõin härrade pahempoolsete ra- hulduseks öelda, et see minu wiimane ettepanek on. (O. Gustawson, is.: Tehke ettepanek, seletuskiri ka anda omawalitsuse kom- misjoni. — J. Holberg, põl.: Õi- gus, ka seda tuleks seletada.) Siin wõidakse muidugi küsida, mispärast ja mil põhjusel teen mina sarnase ettepa- neku. Mina hoidusin eelmiste ettepane- kute juures neid põhjusi seletamast, et käesolewa seaduseelnõu arutamine ruti- mini läbi läheks ja et waidlustega aega mitte wiita. Aga nüüd wõin ma teile kahe sõnaga siiski öelda. Punkt 9. muu- seas näeb ette, et kõik küsimused, mis käesolewa seaduse maksmapanemise juu- res tekiwad, lahendab töö-hoolekandemi- nisteerium oma korraldustega ja was- tawate määrustega. Niisugust punkti ei ole mina näinud ühegi seaduse maksma- panemise juures, sest seda punkti wõiks tõlgitseda ka nii, et meie tõstame töö- hoolekandeministeeriumi üle kohtute ja üle kõige.

K. Tamm (põl.): Seks juhtumiseks, kui härra Juhkam'i ettepanek peaks ta- gasi lükatama, teen ettepaneku wõtta § 226. p. 4 kolmandas reas „wiie“ ase- mele „kahekümnewiie“

Juhataja **M. Martna**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Härra Juhkam oma ettepanekut põhjendas sellega, et see on ta wiimane ettepanek... (M. Juhkam, töer.: Muuseas!) ... kuna muud põhjendust seal ei ole näha. See on ka loomulik, sest see on eelwi- mane paragrahw, aga mul ei ole selle wastu midagi, kui Teie järgmise para- grahwi kohta ka paranduse teete. Sellest seadusest on selgroog antud omawalit- suse komisjoni ja kas teda seal murdma hakatakse, wõi mis temaga tehakse, seda näitab tulewik. Et sellel seadusel nii suu- red puudused ei ole, seda wõib järeldada põllumeeste rühmast, kes kategooriliselt sarnast ettepanekut ei esitanud, waid pa- randuse siia juurde tegi seks juhtumiseks, kui härra Juhkam'i ettepanek peaks ta- gasi lükatama. Tähendab, muu kõjega ollakse nõus põllumeeste rühma seisuko- halt. Aga see parandus, ma usun, on wist õieti seks põhjuseks, mispärast need pa-

ragrahwid on komisjoni tagasi antud. Selles paranduses on ette nähtud, et terve seaduse teostamiseks määratakse 25 aastat. Siin seaduses on aga ette nähtud praegu 5 aastat, kuna parandus sisaldab 25 aastat, ja ma selle juures ei kahtle, et see parandus wist ka läbi läheb, kas omawalitsuse komisjoni ettepanekul wõi toetusel, kuid igatahes enamuse poolt wastu wõetakse. See parandus wiimasel minutil ütleb kõigeselgemalt wälja, mis kõik need manöowrid tähendawad, mispärast seda seadust tarwis komisjoni anda ja millega seda ettepanekut põhjendatakse. Teist teed seaduse elluwimata jätmiseks ei ole, sest walitsus on lubaduse andnud, et see seadus peab weel käesolewal aastal maksma hakkama. Käesolewal aastal oleks teda ka iseäranis tarwis, sest tööpuudus ja majanduslik kriis on suur ja kaswab ühtejärge. Eriti ka möödunud sõja tagajärjel on kaswanud tarwidus sarnase seaduse järele. Muidugi, 25 aasta järele wõiwad ju olud nii ideaalsed olla, et siis wast seda seadust niisugusel kujul tarwis ei ole. Mina usun, et see seadus wõib olla ei kestagi 25 aastat. Selle parandusettepanekuga on aga wiimasel silmapilgul wälja öeldud need põhjused, mispärast sarnased manöowrid tehakse. Hoolekandeseadus on kahtlemata sarnane asi, et tema wastu isegi kristlaste seisukohalt ei uue ega wana testamendi alusel waielda ei saa. Kui siis keerdkäikusid tarwitatakse, siis see on, peab ütleva, wäga harilik wõte poliitikas, ja peab ütleva, et rebasesaba paistab sellest wäga hästi wälja. (J. Luur, krst.: Noh, Teie parteis on rebasesabasid palju rohkem paistmas.)

Juhataja **M. Martna**: Härra Luur, Teil ei ole praegu sõna. Rkl. Tamm'e poolt on ettepanek wõtta p. 4. „wiie“ asemele „kahekümnewiie“. Rkl. Juhkam'i poolt on ettepanek, § 226. omawalitsuse komisjoni anda. Panen hääletamisele kõigepealt rkl. Juhkam'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on antud 31 häält, wastu — 21, seega on § 226. komisjoni antud ning langeb ära rkl. Tamm'e ettepanek.

J. Woiman (sd.): Kuna härra Juhkam teatas, et tema ettepanek, § 226. anda omawalitsuse komisjoni, wiimane on, siis kordan mina oma ettepanekut ja

nimelt paragrahwide 221., 225. ja 226. läbiwaatamiseks omawalitsuse komisjonile seitsmepäewane tähtaeg määrata.

K. Tamm (põl.): Ma paluksin seda ettepanekut niiwiisi mõista, et esimesele seitsmele päewale pluss weel seitse juurde teiste paragrahwide jaoks.

M. Laarman (põl.): Minu teada on esimeste paragrahwide kohta hääletamine olnud, nii et wõimatu on seda ettepanekut sarnasel kujul üldse hääletamisele wõtta.

Juhataja **M. Martna**: Wastu wõetud otsus käis XII peatüki ja § 221. kohta.

Rkl. Woiman'i poolt on ettepanek tehtud paragrahwide 221., 225. ja 226. läbiwaatamiseks omawalitsuse komisjonis seitsmepäewane tähtaeg määrata. (A. Tupits, põl.: Meie hääletasime seda kord juba. — A. Jõeäär, sd.: See on kitsamas ulatuses, ühe paragrahwi kohta. — J. Luur, krst.: See on oma sotside ettepanek, seda wõib kaks korda hääletada.) Rkl. Woiman on oma ettepanekus paranduse teinud. Ettepanek on nüüd järgmine: „§§ 225., 226. läbiwaatamiseks omawalitsuse komisjonile seitsmepäewane tähtaeg määrata.“ (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on antud 27 häält, wastu — 29, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu § 227.

§ 227. Käesolewa seaduse maksma hakkamisega kaotab oma maksu endine Wene riigi ühiskondliku hoolekande seadus (Seaduste kogu XIII köide) ja kõik teised ühiskondliku hoolekande kohta käiwad seadused.

Juhataja **M. Martna**: Sõna on rkl. Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Seadusest on üks osa paragrahwe lahtiseks jäänud, need paragrahwid, mis omawalitsuse komisjonis ja üldkomisjonis olnud. Mina teen ettepaneku neid täna mitte arutada ja teine lugemine katkestada, sest ei ole mingisugust mõtet neid paragrahwe enne arutama hakata kui kõik paragrahwid omawalitsuse komisjonist tagasi on. Siis saame meie üldise pildi

sellest, mis omawalitsuse komisjon on teinud.

Juhataja **M. Martna:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. (Hüüded: Lõpetada!) Ma paluksin Riigikogu liikmeid meelde tuletada, et wanematekogu on teistsuguse ettepa-

neku teinud. (A. Tupits, põl.: See on tulewase nädala kohta.) Ettepanek on tehtud koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 1.25 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **M. Martna.**

Abisekretäär **J. Holberg.**

Abisekretäär **J. Piiskar.**

